

-7. OCT. 1927

UNIVERSUL LITERAR

LEON VIORESCU : PEISAJ DIN MANGALIA

An. XLIII Nr. 36

4 Septembrie 1927

Lei 5

MUNTELE

sătul de nesfârșit și-azur, ades
 aș fi vrut să mă cobor la șes...
 și, pitic și nebăgat în seamă, ca un dâmb
 s'odihnese lângă-un pârau trândav și strămb...

A. COTRUȘ

LIBELULA

În cartea nehisă, astăzi — acolo unde semn e —
 Descoperii în file o vizită postumă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a rătăcit rănită încoace... Greu pesemne
 Cu aripioara ruptă s'a ridicat din humă.
 De boare ajutată o fi venit, bolnavă ;
 Și-antenele de aur le-o fi întins din cartea
 Închisă în neștire când inima prin slavă
 — Roș porumbiel — rotindu-mi, visa, desigur moartea !

Străpunse arcul spaimei cu rândunici... A vaer
 Căzu un vreasă, o frunză îngălbeni în aer...
 Cu'nșângerări streine, cu unghiile-atente
 Mă depărtam pe vârfuri de blocuri transparente.

Să-ți cadă aurie pe umăru'n mătasă
 Lași umbreluța tristă — o aripioară ruptă ;
 Și'n mine e o larmă și'n mine e o luptă...
 Treci leneș pe la poartă ca să te văd frumoasă.

C. M. THEODORESCU

VIOARA MUTĂ

Popa miroși el ce însemnează această tăcere și, plecându-se spre piciorul drept, începui să-l frece cu palma. În această mișcare a lui apucase să ridice puțin în sus și umărul stâng. Rămase o clipă așa, pe loc, și i se păru comodă și chiar echilibrată, atitudinea.

Între timp prefectul găsi că e ora mesei și, luându-și ziua bună, plecă. Popa, după ce plăti întreaga consumație, făcu la fel, în mijlocul străzilor entuziasme de mână. Schiopăta cu gravitate și cu convingere. Se pomeni însă că, cu acciași convingere, își strâmbase umărul stâng printr-o ridicare a lui în sus. Asta îi făcea o plăcere sadică. Nu-și da seama ce anume bucurie poate trage din înfățișarea lui tot mai slută, dar nici nu căuta prea mult o descifrare a sentimentului acesta. Se mulțumea să-l trăiască cu meticuloasă convingere, cu frenesia de primăvară a înfloririi plantelor, cu adâncimea bucuriei întâilor pași ai copilului, sau cu nevinovăția spontană a cântecului ciocârliei.

Broscoi, rămas între comeseii dimprejur, puse capul între palme, gânditor și concentrat. Fu o liniște plină de așteptare. Fiecare o simțea încărcată de lumină neașteptată. Colonelul Muguraș se uită lung și, când Broscoi scoase capul dintre palme, întrebă poruncitor:

— Spune!

— Adică de ce să fie excelent, mă rog? întrebă Broscoi.

— Ce spui acolo menișorul?

— Nu spunea popa că hotărâse mai întâi să zică biserica lui Mircea Postelnicu?

— Da! răspunse colonelul.

— Și pe urmă nu a spus tot el că-i va zice Biserica lui Stroici?

— Și asta e așa! răspunse și mai convins colonelul, și după el toți ceilalți.

— De ce însă biserica lui Stroici, sau chiar a lui Postelnicu Mircea? Postelnic nu este, ca să boteze el, cu nume postelnicesc, treburi de-ale lui; de altă parte, cum de botează el, lucruri făcute pe locuri, cu bani postelnicesți, și de-ai noștri, cu numele lui? Popa nu are nimic. Avcrea lui este întreagă a doamnei Lucretia.

— Asta se cheamă să ai dreptate! exclamă, trântind cu pumnul în masă, colonelul Muguraș. Și comandă încă un rând de halbe cu salam pentru toată lumea.

Popa, în drumul lui spre casă, întâlni pe soția polițaiului, care tocmai isprăvisese să se îmbrace, și pornise, la auzul știrii celei noi, spre grădină, cu trăsura. Popa salută. Ea opri țârsura și sări jos. Era fericită că putuse întâlni măcar în drum pe popa, pentru a-l felicita pentru gândul avut. Bărbatul ei nu avusese vreme să o vestească decât în treacă, dar a priceput, din cât i se spusese, că e vorba de un lucru care face senzație, și că acel lucru e o biserică sortită să fie gloria viitoare a orașului. Și ochii ei proccetați asupra popei, erau aproape înlăcrimați. Emoția, de altfel, era evidentă din faptul că se gălise cu grije unică, se parfumasese amețitor, și tremura toată. Pusese pe cap o pălărie mare, albă, de pai, cu creș și cu vișni foarte mari și foarte multe, de jur im-

prejur. Luase mâna popei, și îl întreba din ochi despre ce este vorba.

Popa, rezimat pe piciorul drept și cu umărul stâng în sus, caută să-i explice cu nepăsare că e vorba doar de o simplă biserică.

— Nimica toată, cucoană Camelia.

— Aș! ești d-ta modest, părinte. Știu eu de la Ovidiu.

Și îl trase lângă trăsura pentru a nu sta în mijlocul drumului. Între timp îi veni o idee nouă. Popa era acum fala orașului.

— Ce-ar fi dacă îți fași pofti la o plimbare în trăsura? Toate prietenele or să erape de necaz. Unde pui că și așa e una din cele mai de seamă persoane din oraș și din județ?

Și gândindu-se așa, se strecură în trăsura, ca să nu dea cu pălăria de coviltirul ridicat, și, fără să lase pe popă de mână, îi spuse:

— Știi una părinte?

N. DAVIDESCU

— Dacă-mi spui! răspunse popa, căutând să-și tragă mâna.

— Tot am eu puțină treabă până la hanul de la Valca-Muerii. Ce-ar fi dacă te-ai urca și d-ta lângă mine, și mi-ai povesti de ce este vorba?

— Păi e târziu!

— O jumătate de ceas mai târziu sau mai de vreme, ce însemnează într-o zi ca asta?

Și ca să pecetluiască hotărârea ei cu ceva ireparabil, și spuse birjarului să meargă repede spre han.

— Vezi de dă bici calului, că merge și părintele, și e grăbit.

Popa se pomeni astfel în trăsura, lângă Camelia Broscoi. Era o femeieșcă care trebuie să fi fost, într-o viață anterioară, viezure. Avea un dar special de a-și vădi, în același timp, nasul cercetător, prin tot orașul, de a iscodi, de a sări, dintr'un loc într'altul, cu agilitatea veveriței, și, mică, albă, durdulie, tânără, de a nu supăra mai mult ca un obiect de scurtă necesitate. Era, astfel, când oravată la gâtul bărbatului ei, când breloc la lanțul de ciasornic al prefectului, când dragon la sabia de paradă a ofițerilor tineri. Toate acestea le făcea cu atâta nevinovăție în cât nimănui în-

că, și mai puțin lui Ovidiu, nu-i trecuse prin minte să o vadă vre-odată. Se uită la popă și, în lumina senzației obștești, îl găsi frumos de tot. Socotea acum că și umărul stâng, ridicat a umilință, și pe care-l băga astfel de seamă pentru prima dată, este un semn de bărbăție și de putere. Pe urmă îi făcu plăcere că are o barbă neregulată. Popa urmarea cu oarecare plăcere, acum, valul acestor de senzualitate, ridicat în carnea și în nervii Cameliei, de inchipuire, și care îi impurpura obraji și o făcea să se înghesue în el.

— Adică de ce nu ași agăța-o și eu odată iconiță la gât? gândi el, cu înfiorare.

Trăsura, în răstimp, eșea din oraș și apuca drumul hanului. Camelia atâta aștepta. Înhață pe popă de gât și îl sărută. Popa îi strecură o mână pe lângă genunchi, în sus, și-și infipse buzele în carnea gâtului ei. Camelia își scoase pălăria și o dete, grăbită, birjarului să o țină.

Trăsura își urmă, astfel, drumul încă vre-o câteva minute, în timp ce birjarul lușea sec din când în când. Tăcerea arzătoare de amiază a câmpului năvăli pe sub coșul ridicat, înăbușitoare, până la ei. Camelia își aranja repede rochiile, se pudră, ceru pălăria înapoi vizitiului, și-i dete poruncă să se întoarcă. Uitase de han. Era acum nerăbdătoare să audă ce se vorbește și să povestească ea, apoi că se plimbase cu popa. Popa, plictisit, spuse vizitiului să lase coșul. Ea însă se împotrivi pe cuvânt că o arde soarele. Trăsura mercea alene de-alungul ulițelor. În drumul lor, întâlneau grupuri-grupuri de cetățeni care căutau cercetător în trăsura, salutau insidios, și zâmbeau cu tălc. Popa începea să se simtă stânjenit de toată istoria această. Camelia însă era încântată. O necăjea doar gândul că poate nu mai e nimeni la grădină, și spune birjarului răstit.

— Ți-am spus odată, dobitocule, că părintele e grăbit. Hai! mână mai repede, că mergi ca după port.

Birjarul dete bici cailor. Camelia se întoarse grațioasă și surzătoare spre popă, și-i spuse ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic:

— Trecem pe la grădină, mă lași acolo, iar d-ta pleci înainte cu trăsura.

— Așa să fie, cucoană Camelio! răspunse popa pe un ton care nu vroia să țină seamă de noua situație.

Camelia, în dreptul grădinei, sări din fuga trăsurei jos, și lăsă pe popă să meargă înainte. Lumea încă nu se risipise toată. Grupuri încă urmau să vorbească, învârtindu-se în sus și în josul aleei circulare. Colonelul, polițaiul, și ceilalți tovarăși de masă erau tot a prinși.

Camelia îi văzu de departe și își domoli mersul. Vroia să se simtă așteptată. Ideia plimbării ei cu eroul zilei îi dădea o gravitate pe care ținea să și-o valorifice în toate amănunțele. Făcuse gura mai mică decât de obicei, își sumesese vârful nasului parcă mai sus ceva, pieptul și-l scosese mai înainte, și cu această ținută, roșie la față, micuță, cochetă și înțepată, înainta spre masa unde era și bărbatul ei. Comeseii se ridicară respectuos și amical în sus. Polițaiul, deși toată lumea se cunoștea, se crezu dator să fie ceremonios, și adresă nevastei sale întrebarea dacă cunoaște pe toată lumea, apoi spre cei de la masă, așa în treacăt, pentru a le spune:

Trădătorul

— Soția mea ; d-na Camelia Broscoi.
— Născută Ion Ion, adaogă ea, puțin contrariată.

— Adică Ion Ionescu, rectifică Broscoi care găsea o nuanță peiorativă în acces „escu”.

Și toți se așezară din nou jos. Orele erau aproape unu. Camelia, nu numai uccajită dar oare-cum și j. cuită, acum, de at.tuinea lui Ovidiu, se gândea cu duioșie la popă care avusese delicatețea să nu-i spună nici odată altfel decât cu-coana Camelia. Și abia se stăpânea să nu spună ea, acum, nouitatea plumbărei ei cu popa, spre Valea Muerci. Iși rezervă lucrul acesta însă pentru la urmă.

Politaiul și cu tovarășii lui de masă însă ardeau de cu totul altceva. Discu-taseră toată vremea despre ganul popei și, fără să ajungă la nici o concluzie, li-rească, sfârșiseră prin a-i face din el o adevărată crimă. Colonelul Muguraș, cu coada ochiului spre Camelia, și cu in-tenția de a scoate un elect oratoric, își furcacișe brațele pe piept, și opuse grav :

— Și așa, domnilor, cum vă spuneam.

— Ce este așa ? întrebă Camelia care avea și ea ceva de spus.

— Cu popa ăla ! stimată doamnă.

Ovidiu Broscoi, atunci, găsi prilejul, sub cuvânt că explică nevestei sale des-pre ce este vorba, să mai ia odată cu-vântul pentru a spune sentențios :

— În rezumat, deci, popa e un tică-los, și vrea să ne arunce cu praf în ochi.

— Cum așa ? întrebă, pălind dintr'o-dată, Camelia.

— Bine, iată. Cu biserica aceia nu vrea decât să intre în sufletul nostru cu anasăna, și să-și dea aere postelnicesti. Este sau nu este așa ?

Și toată lumea se găsi de aceeași pă-rere. Camelia înlemnise. În sufletul ei se prăbuși dintr'odată întreagă lume de satisfacție și de vanitate. Popa îi părea acum de o urâtenie odioasă. Și rămase o clipă, cu mîntea barată de buimăcea-lă, să judece. Nu pricepea bine de ce trebuie neapărat privită drept o faptă rea dorința de a li pe placul slătincni-ilor, cum însă toată lumea era de acca-ștă părere, socoti că așa trebuie să fie, și se resemnă. Ceace o supăra acum era doar faptul că se putuse înșela atât de mult asupra unui om, și că-l mai și so-cotise, pe de-asupra, frumos. Se gândi a-poi la bârfelile și la ironia pretenilor și cunoștințelor ei, și o mînie surdă, concentrată, se ridică, pe cât cu puțință, în sufletul ei. Vări mîna în poșetă după pufuleț, ca să se pudreze în semn de supărare, și privirile îi căzură asupra ceasului de la mînuș. Erau orele două aproape. Se ridică de pe scaun și spuse nervos :

— Domnilor, e timpul să mergem. E târziu de tot.

Toți se ridicară dela masă. Ovidiu salută, și Camelia la fel, dar cu vădită răceală, pe comeseii, și porniră. Pe drum Ovidiu o întrebă de ce e supărată. Ea răspunse scurt :

— Mizerabilul de popă ! Și eu care-l credeam sincer.

— Popă și sincer, dracul a mai văzut.

— Ia te rog ! cu cugetările d-tale !

— Lasă dragă, nu-ți face sînge rău pentru atîta lucru.

(Sfârșit).

N. DAVIDESCU

Antoanetta Beynglas s'a născut din părinți necunoscuți — o vitregie comună care nu avea dreptul să-i ceară într'o vreme socoteala faptelor, oricât de bla-mabil i-ar fi fost povârnișul, precum ea nu avea căderea răfuelei socotelilor cari i-au oprit părinții, buni sau răi, mult de-parțe de slînta masă a altarului.

Layos Beynglas era potcovar în maha-laua Bonaparte. — Ketty Beynglas, spălătoreasă la boeri.

Pentru Antoanetta, mila unuia era pre-făcătoriea celuilalt, iar alintările aceluia, erau desgustul celui dintâi.

Pentru aparența unei castități până la fatala epocă a căderei eventuale, Antoanetta își făcea ucenicia în prăvălia de al-bituri a Doamnei Lintz, apretează în Ga-lerile Luvrului celui ciuci sute de mii de sezoane din ulița Jules Michelet.

Dimineața era condusă la... biurou, de un student dela Filantropia, seara era urcată de braț, în autobuzul de resort al mahalalei, de un candidat la Percepția Circumscripției a cincea comunală.

SARMANTUL KLOPȘTUC

Și ursuzul domn Lajos Beynglas, conti-nua să potcovească armăsarii echipajelor vestite de prin împrejurimi, iar mai ur-suza d-nă Ketty Beynglas, să înalbească cât mai impecabil lîngeria acouetului acelorași vestite echipații, amîndoi scru-tînd printre ciocanele potcovăriei și gă-lejilor pline cu dantele, orice mișcare care s-ar fi transportat la buna conduită a Antoanettei.

S'a întâmpiat ca într'o dimineață, stu-dentul dela Filantropia să nu-și găsească idolul doctoratelor în restanță, iar func-ționarul dela urmăririi... șusea nocturnă a visurilor pentru cari își mai căra indolen-ța și amorul spre gheșetul percepției a șasea comunală.

Antoanetta lipsise în aceeași zi dela a-mîndouă întîlnirile.

Potcovarul trînti barosul de nicovală, nicovală răspunse cu scînteii luminoase și foalele se sculară din somn ; la rîndul ei, spălătoreasa lovi puteruc albia cu o rufă, umplînd atelierul de săpun !

„Unde ne-ai înoptat crăiaso ? urlă fa-bricantul de potcoave luând cu privirea scînteii din cuptor pentru a-și aprinde mînia din ochi.

— „La tanti Leonie !”

— „Piei din casă, deșuchiato se ames-tecă turbată doamna Beynglas, plimbînd pe dinaintea fugarei, o rufă încolăcită de după un braț vînjos, plin și roșcovan, gata de atac.

Dar Antoanetta Beynglas nu-i înșelase și nici nu se înșelase.

Era vorba doară de o excursiune de a-grement la marginea orașului, în scopul de a urmări un match de foot-ball, a-companiată de un seducător aparent, ino-fensiv și înamorat și el ca și ea, de plaiu-rile Boemiei în care gustase întăia oară farmecul extravagant al jocului.

— „Afară, piei, fugi din casa mea, sbie-ră concomitent în urechea fugarei, doam-na și domnul spălătoreasă și potcovar, Ketty și Layos Beynglas.

Și Antonetta beynglas, petrecu o noap-te albă, în care trăi truda soluționării în-tunecatei ei situațiuni !

O tentativă a Antoanettei Beynglas, de a-și convinge suveranii unei liliatiuni turburi, de neclintina cîinste de care se bu-cura încă, rămase infructuoasă. Urgisirea era irevocabilă și soții Ketty și Layos Beynglas, îi puse în pragul porților, ba-rostul aprins și rula udă, pentru a o fî-răma !

Intr'adevăr, ofensa era din cele mai a-troce.

Antoanetta Beynglas, cu toate suspi-ciunile părinților și ale întregii mahalale Bonaparte, își păstrase, în ciuda unei nedumeriri stranii, din partea acelor-a care îi aflase escapada la arena de foot-ball, cu ferocitate, o cînstă nebănuită !

Animatorul de foot-ball își luase, so-lemn, adio dela Antoanetta Beynglas, chiar de lângă sfoara ringului, mergînd să moară în țara jocului care îl apro-piase o clipă de blonda Antoanetta Beynglas, născută în acelaș an cu el, în visă-toarea Pragă, iar Antoanetta Beynglas bătu la poarta potcovarului din maha-laua Bonaparte.

Dar nu i se deschise.

Atunci se îndreptă spre dormitorul in-ternilor dela Filantropia.

Tovarășul întîlnirilor de dimineață, fu-sese chemat într'o misiune de studii, pes-te ocean, iar al celor de seară, candida-tul dela percepție, ispășea în închisoare o delapidare... necugetată !

Antoanetta Beynglas, forță din nou porțile potcovarului, propunîndu-le do-vada cîinstei ei neatinse, oricare ar fi fos-ea fantesia acelei dovezi.

Dar porțile cele grele ale cocioabei potcovarului, nu auziră !

S'a scurs o vreme în care nimeni nu mai știa unul de altul !

Un prim întîlnit reabilită pe Antoa-netta Beynglas cu mîngăeri promițătoare, și... un copil eșit din cavalerismul salva-torului, îi procură revanșa infamului o-probiu părintesc !

Fericirea dejugă sub acoperiul scund al fostei ucenice din atelierele gofreuzei Lintz, odată cu zestrea unei cîinste păs-trată în întregime mirelui, — cel dintâi și cel de pe urmă mire al fetei potcova-

NOEMBRIE ¹⁾

Acum știu. Sunt și eu ca toți ceilalți : adolescent sentimental și visător. Zădărnice încerc să mă ascund. Sunt sentimental. Sunt ridicol.

În după amiaza aceasta de Noembrie, eu sunt trist. Și nu am de ce să fiu trist. Nu trebuie să fiu trist... Privește plopii prin fereastra mea. Și cad pe gânduri. Gânduri naive, idiot și revoltător de naive. Cât m'am trudit eu să-mi smulg din suflet slăbiciunea aceasta care se numește melancolie...

Sunt melancolic. Deci sunt stupid. Sunt lipsit de voință, de virilitate, de personalitate. De ce să fiu melancolic pentru că în după amiaza aceasta soarele strălucește printre copacii desfrunziți? De ce să privesc pe fereastră în loc să lucrez? De ce să mă visez frumos și bogat plimbându-mă prin parcuri pustii, cu hăvuzuri înverzite de mușchiu, cu statui înșăngerate de amurguri, cu vită sălbatecă ce se înalță pe poduri și ziduri de castel.

Dovada lipsei mele de voință o am chiar în clinca acestora. În loc să lupt împotriva imbecilității nostalgice a soarelui de Noembrie, să mă biciuiesc până la sânge, m'am așezat la masă și scriu într'un caet pe care nu-l va ceti nimeni.

Câtă trudă risipită în după amiaza aceasta... Câte ceasuri netrecute cu dinții strânși, câte nopți calde, cu lună, cari mă ispiteau să visez și să rătăcesc pe străzi și pe cari eu le petreceam singur — nu s'au dovedit zadarnice. Și tot plânșul meu, toată mândria mea, toată durerea trupului biciuit cu frânghia — sunt neputincioase în fața unei zile de Noembrie.

Aceasta trebuia să se întâmple. Așteptam chiar ziua în care nu voi lucra — ci

rului Layos Beynglas și al spălătoresei Kitty Beynglas din mahalaua Bonaparte.

Nuntă mare în băutura potcovarului Layos Beynglas din mahalaua Bonaparte. Doamna Kitty Beynglas suspină, sedusă, pe umărul din dreptul inimei potcovarului Layos Beynglas. — mirele, pe acela al adoratei lui. Sticlele cu basamac trec din pumni în pumni și lacrimile bucuriei, din ochi în ochi.

— „Totuși, tot ne mai rămâi datoare cu ceva, se adresează într'un timp potcovarul Layos Beynglas, Antoanettei Beynglas, adunând cu degetele sdrobite de caele, câteva broboane de rachiu care îi fulgeră în barbă.

— „Cu ce anume? se adresează mirat corul nuntaşilor.

— „Cu denunțarea... trădătorului, fie că ar fi vorba de jucătorul de foot-ball, fie că de aceia a ginerelui care se găsește printre noi!”

Și barosul lovind masa nunții, deschise gura miresei :

— Nu-i tocmai așa departe precum vă închipuiți ! E printre noi, suspină mireasa, arătând spre calapodarul Ernest Brucker, congestionat de orgoliu. — mirele Antoanettei Beynglas, păstrând în privirile-i plânse nostalgia lui Anton Bucholzer jucătorul de Foot-ball !

voi privi pe fereastră. Voința mea s'a irosit săptămână cu săptămână. Dezastul s'a desfășurat astăzi. Și în loc să mă lovesc și să mă sbat până la cea din urmă încercare — eu stau liniștit și scriu. Poate gândesc că îmi voi acoperi astfel vinovăția.

O zi de Noembrie. O zi ca oricare alta. Soarele e trist — și de pretutindeni se ridică tresăriri ciudate. O zi caldă. O zi în care bătrânii și femeile lăcrămează, amintindu-și trecutul. Dar eu de ce să mă întristez? De ce îmi simt sufletul plin de un simțământ necunoscut, înfiorător, dulce? De ce vreau să plâng? De ce aștept ceva care știu că nu va veni niciodată?

Mie nu mi se îngăduie niciuna din acestea. Eu nu sunt un adolescent ca toți ceilalți — naiv visător, bolnăvicios, năstang, sentimental, caraghios. Sufletul meu e aspru. Voința mea e absurdă — dar e o voință trainică, formidabilă, care așază și înăbuse totul în calea sa. Eu trebuie să fiu acela în toate timpurile și toate locurile. Hotărât ca ostâncă, încrunțat, cu ochii înceștiți de furtună, cu buzele strivite de furie, cu pumnii strânși, gata de a se prăvăli și a-mi îndușera carnea. Așa trebuie să fiu eu. Pentru că așa vreau eu. Eu — singurul stăpân al sufletului și al trupului meu singurul mascul în turma de adolescenți slăbănogi, singura voință ce nu pregetă să-si sfarme dinții strângând un drug de fier și să se biciuiască răcnind, până ce carnea se înfierbântă și ajunge dureroasă ca o rană.

Așa trebuie să fiu eu. Așa cum eram altădată, în zilele când sorbeam suferințele trupului ca pe o desfătare. În zilele când mă deșteptam în zori și adormeam după miezul nopții. Când îmi alungam somnul cu pumnii. Când citeam până ce-mi lăcrămau ochii și mă usturau pleoapele. Până ce mi se îngreua capul și mi se rătăceau privirile. Până ce mi se turbura conștiința.

În zilele când mă biciuim...

Cele mai frumoase zile. Păstram frânghia după un raft cu cărți. În fiecare

*) Fragment din „Romanul adolescentului miop”, partea II.

noapte, înainte de a stinge lampa, începeam sfertul acela de ceas de dulci și dureroase desfătări. Apucam frânghia cu hotărâre, o îndoiam și numărăm până la zece. Pe spinarea goală — albă și plină — se înfingea cea dintâi lovitură, aruncată peste umăr cu ochii închiși. Îmi înăbuseam tinăutul. Era cea mai dureroasă dintre toate. Frânghia se ridica apoi tot mai repede și cădea tot mai adânc. Carnea se înfiora, obrăzii îmi tremurau, buzele se albeau. Strângeam pleoapele, ca să nu văd frânghia căzând. Durerea mă atâta. Loveam tot mai grăbit, tot mai scurt. Carnea începea să se umfle, să ardă. Tâmpoalele mi se înfierbântau și picături sărate mi se prelingeau pe frunte. Dar izbânda dubului mă desfăta. Voința care îmi călca în picioare trupul nătrud — mă entuziasma de un sfânt și hărbătesc entuziasm. Îmi sueram izbânda printre dinți, odată cu geamătul cărni. Durerea și desfătarea se contoneau într'o frenezie necunoscută, pe care o sorbeam ca pe o desfătare fără pret. Era singura desfătare pe care mi-o îngăduiam.

Urmă, apoi, o clină de extaz. Durerea mă apropia de mine însu-mi. Mă nufifica. Acea singură clină era răsnăta întregii mele zile de muncă. O singură clină Urmată de oboseală, de turburări, de tremurături. Îmi simteam trupul sfârșit ca după boală. Deabia aveam putere să-mi ascund frânghia după raft și să-mi las cămașa pe spinarea biciuită. Câteodată, picături calde mi se prelingeau de pe umăr spre solduri. Pielita dela încheeturi era ruptă de frânghie. Sângele picura, și eu trebuia să-mi spal cămașa în zori.

Dar nu întotdeauna durerea și oste-neala mă covârșeau. De multe ori pășeam aprig și mădularele nu-mi tremurau când cămașa atingeia umerii zdrelți de frânghie...

Au fost zile de izbândă, zile când rosteam cuvântul Eu cu glasul plin. Eram îmbătat de mine însu-mi. Eram amețit de vâltoarea pe care o simțeam, frământându-se, în suflet.

Și strigam cu ochii închiși, iluminat : eu, eu. Eu. EU... Zile la cari mă gândesc cu durere acum, când sunt trist pentru că străluce soarele printre copacii desfrunziți...

Eu am vrut să am sufletul lui Brand. Suflet torturat, aspru și sombru. Sub care

să se ascundă totuși, lava fierbinte a entuziasmului, a dragostii și a urii. Eu știam că nu va trece mult și glasul meu va fi glas temut în țară.

Voiam, însă, ca până atunci — să nu trădez nimic din sbuciumul, din întunecimile și flacărele sufletului meu.

Nimeni să nu mă vadă ostentiv de luptă, și iarăș nimeni să nu cunoască Dumnezeu pentru care lupt.

Voiam să trec printre semenii neluat în seamă. Să fiu crezut un adolescent nărâț și plicticos — și cu toate acestea să am cuget și sufletul desprinse din stâncă. Să izbucnesc dintr'odată, coplesind turma târătorilor și uluind neputința celor cari m'au cunoscut și m'au disprețuit. Să-i biciuiesc și să le necinstesc fețele și să mă desfăț simțindu-mi trupul gâlgând de viață rodnică și creatoare.

Nu mi-a plăcut să am prieteni. N'am vrut să-mi descoper sufletul adolescenților livizi și melancolici. Mândria că port în mine o taină pe care n'o ghicește nimeni—mi-ajungea.

Și gândul că voi înfricoșa cândva cețele oamenilor de carne — mă îmbăta. Eu știam cine sunt. Și lucrul acesta îmi împlea sufletul de o nemărginită încredere și mă silea să-mi încordez brațele ca pentru luptă. Cu atât mai mult cu cât nimeni nu bănuia cine sunt și ce voi putea ajunge.

...Dar n'a fost așa. Mi-am căutat și eu, ca toți oamenii slabi — prieteni. Mi-am descoperit și eu sufletul cerșind mângâiere și sprijin. Am trădat colțuri din taina mea și am lăsat să se vadă cecece nu trebuia să cunosc decât eu. Am vrut neîndurat. Și n'am izbutit. Am fost schimbăcios și plin de compromisuri, ca orice adolescent. Am făcut și eu glume; am râs și eu mai mult decât era nevoie; mi-am risipit și eu timpul în vorbă cu colegii imbecili și prieteni plictisitori; am dormit și eu opt ceasuri ca toți ceilalți; am rătăcit și eu, seara, pe străzi, murmurând confesiuni; am aruncat și priviri femeilor cu trupuri calde, mi-am pierdut și eu nevinovăția într'o noapte, pe ploaie, într'o odăiță umedă, pe un pat în care se frământaseră zeci de trupuri, în răsetele celor cari așteptau afară...

Și eu, ca și toți ceilalți. Și eu—ca și turma. Ca și oricare alt adolescent slăbănog și vicios, care doarme cinsprezece ore Duminică, râde spart, flirtează cu dușii la ceaiuri, ciupește noaptea trecătoarele pe stradă, dansează la cabare-turi, joacă la curse, citește „Rampa“, adoră pe Mojoukine și se silește să pară blazat. Ca și Robert admiră pe Musset...

Și nu numai atât. Am nesocotit cea mai frumoasă hotărâre a mea: aceea de a păstra în mine, până la desăvârșire, tot cecece năzuiam să impart mai târziu, celorlalți. În loc de a păși sigur și mândru cu gândurile mele întregi și cu cărțile sfârșite — m'am dat puțin câte puțin cu articole publicate prin reviste populare, cu pagini în cari nu se găsea nici sufletul, nici cugetul meu, cu rânduri scrise fără entuziasm și fără originalitate.

Am cucerit și eu, cu greu, ca toți ceilalți — un loc în coloanele revistelor de a doua mână, care-mi tipăreau articolele cu greșeli de tipar și cu semnătura ne-completă.

Se dospea și în sufletul meu atâta josi-cie încât să aștept cu nerăbdare pu-

blicarea unei traduceri și să mă supăr pentru amânarea ei. Am început și eu ca toți cei cari se numesc „scriitori“. Cari poartă părul retezat la ceafă și la-valieră neagră și pălărie cu boruri largi. Cari se împrietenesc cu directorii de reviste ca să le tipărească o năvelă pe lună. Cari publică un volum de versuri la o tipografie din provincie, un volum de nuvele cu coperta colorată, întră slujbay la minister se însoară și îndură toată viața povara unei soții slabe și a unor copii rău crescuți. Am avut și eu mica mea glorie. Am avut și eu mediocra mul-tumire a unui articol tipărit în fruntea revistei fără greșeli de tipar și cu nu-mele dedesubtul titlului...

Și am căzut tot mai jos. Croitorul mi-a dăruit haine „moderne“. Am început a folosi ciorapi de mătase, am regretat că nu am plete, m'am pudrat și eu ca Diou. am cedit și eu ultimele romane franțu-zești și revistele literare, m'am dus și eu la cinematograful. Și după fiecare înfrân-gere — prietenii mei, bunii mei prieteni, mă incredintau că mă civilizez și mă a-propii de „normal“...

Nu mă pot, deci, muștra că mi-am pierdut o după amiază privind cerul și amintindu-mi tristețile în acest colț. Faptul trebuia să se întâmple.

Acum — e seară. Melancolia a fost iz-gonită de amintiri. Am să pot ceti fără teamă de a întârzia un ceas la o pagină. Sunt liniștit și abătut. În sufletul meu e un gol pe care nici o voință omenească nu-l poate umple. Ar fi zadarnică și ne-puțincoasă orice încercare.

MIRCEA ELIADE

C. MIHAILESCU : BUST

Intr'o zi de anul nou, un nepot al papei Leon al XIII-lea sperând să obțină da-ruri mai frumoase, se duse și-l felicită pe Sanctitatea Sa, urându-i să trăiască o sută de ani.

— Fiule, îi zise Leon al XIII-lea, să nu fixăm limite bunătății Providenței.

Ariosto ocupa o casă foarte mică. Prie-tenii lui îl întrebă de ce, după ce a des-cris în „Rolando furioso“ atâtea palate somptuoase, își clădi o casă atât de mi-că. El răspunde :

— Fiindcă e mai ușor să aduni cuvinte, decât pietre.

Pitard, cruditul, spunea poetului Théo-phile.

— Păcat că având atâta spirit știți a-tât de puține lucruri.

— Păcat, răspunde Théophile, că știind atâtea lucruri, aveți așa de puțin spirit.

Desgenettes la un examen de igienă întrebă pe un candidat unde începe di-gestia :

— În gură, răspunde elevul.

— Nu, domnule, digestia începe în bu-cătărie !

Di San Giulino fiind ministru de ex-terne, primi într'o zi o călduroasă scri-soare dela unul din colegii săi în favo-rea unui evreu, care dorea o înaltă deco-rație. Marchizul răspunde colegului său :

„Regret dar n'are nici un merit pentru care să-i dăm înalta distincție despre care îmi scrii : e tânăr, sărac și evreu“. Celălalt ministru, scandalizat, revine din nou :

„Marchize, ai uitat, că și Iisus Christos a fost tânăr, sărac și evreu“.

La aceasta, Di San Giuliano răspunde imediat :

„Da, e perfect adevărat : Iisus Chris-tos a fost tânăr, sărac și evreu, dar ei nu purta crucea pe piept !“

Napoleon avea un fecior care-i fusese ordonanță pe când împăratul era loco-tenent la Toulon. Vechimea și îndemă-narea feciorului stabilise un fel de fa-miliaritate între suveran și slugă.

Într'o seară, Napoleon, de vorbă, în salon, cu împărăteasa, poruncește să li se aducă ceaiul. Feciorul vine cu servi-ciul, dar, când să-l pue pe masă, se îm-piedică și varsă apa caldă pe hainele lui Napoleon. Suveranul bine dispus, doje-nește amical pe neîndemânatic :

— Așa puteam și eu să fac !

Servitorul, liniștit de gluma împăratu-lui, ripostează atunci :

— Da, Acum, după ce m'ați văzut pe mine cum fac.

RUD. A. KNAPP

SAMARINEANCA

Teatrele își pregătesc, infrigurate, repertoriile pentru stagiunea ce vine. Nici o dată publicul nu va putea ști ce grea problemă este acest repertoriu.

Întâia noastră scenă a cunoscut multe stagiuni norocoase cu piese pe care publicul le-a aplaudat cu frenezie, după cum a cunoscut și atâtea stagiuni deslănate cu pustiiri de aplauze și secetă la cassă. Teatrul Național din București va juca anul acesta mult amnată piesă a celui din urmă și celui mai definitiv romantic Edmond Rostand: *Cyrano de Bergerac*. Va înscrie deci prima noastră scenă, în repertoriul ei, această capodoperă a romantismului și fără îndoială, că cu o interpretare bună și cu o montare demnă, piesa va face serie.

Dar *Cyrano de Bergerac*, mi-a adus aminte de întreaga operă a lui Edmond Rostand, care fără îndoială ar trebui să figureze în fiecare an în repertoriul unui teatru cu posibilități de realizare artistică superioară. Căci în afară de faptul că această întreagă operă a lui Rostand, constituie momente de artă adevărată, ea răspunde mai direct sufletului romantic și latin al publicului românesc.

Și un bun gospodar al teatrului e în totdeauna preocupat și de ceea ce poate să placă publicului.

Întâmplarea face să-mi cadă în mână o minunată traducere a evangheliei în trei tablouri „La Samaritaine”, datorită d-lui I. Gr. Periețeanu. Citisem mai de mult foarte bune traduceri ale acestui tăcut și modest slujitor al artei și am deschis traducerea *Samarinencei* cu încredere și cu dragoste. Și nu m'am înșelat.

Cu respectul, cu avântul și priceperea unui iubitor de comori literare, *Samarineanca* a fost transpusă în românește, cu toată frăgezimea originalului și cu toată lumina în care Edmond Rostand, aduce silueta turburătoare și sfântă a Fiului din Nazareth.

Cu această traducere minunată, care îmi cade acum sub ochi, întreaga operă a lui Edmond Rostand, este tălmăcită în românește.

Dar traducerea *Samarinencei* pare a fi ursorită să slujească numai lecturii, căci vai! la noi, intruparea pe scenă a Celui ce s'a răstignit pentru oameni este oprită de Sf. Patriarhie. Nu prea mă pricep eu în canoanele bisericii ortodoxe; dar după câte știu, acele canoane opreau tăcerea cozilor la preoți și lumina electrică în biserică. Mîntea luminată a Patriarhului Miron Cristea a rupt aceste tradiții cari n'aveau nimic cu marea credință. Biserica noastră conștientă de marea ei misiune în noua alcătuire a statului român, a făcut și acel pas al unificării calendarului, pas greu de făcut și totuși atât de necesar.

Să rămăie oare, ca o moștenire fără nici un rost, oprirea realizării pe scenă a celor mai mari clipe de cugetare omenescă?

Ca o dovadă că nici în acest punct nu avem un holar de prohibire bine determinat de logică este faptul că se îngăduie reprezentarea pieselor în care biserica nu este prea fericit adusă pe scenă.

În Glafira, călugării ucideau la drumul mare ca și bandiții de rând. Și acești călugări erau creștini căci cei Trei Regi purtau cruci pe toge. Sf. Patriarhie a îngăduit acest lucru și nu înțeleg de ce n'ar îngădui reprezentarea „*Samarinencei*” lui Edmond Rostand, pe care el a intitulat-o *evanghelie* în trei tablouri, căci evanghelie e, cu toată lumina sfântă, și cu toată inspirația pioasă și creștină.

Un spectacol ca acesta e menit să înlădieze sufletele, să le facă mai bune, mai credincioase, un spectacol ca acesta va fi o reculegere sufletească, în vremurile înegurate ale sufletului de azi, lăsat să se hrănească cu inspirația bolnavă a lui Strinberg și Comp.

Noi avem nevoie, pentru educația sufletească a generației actuale de piese cu suflul minunat al acestei *Samarinence* și e bine, cu un ceas mai de vreme, să lăsăm și teatrului misiunea completă de a înobilă pornirile și dorințele noastre.

Și dacă e bine să readucem bisericii atâtea suflete care au renunțat de a mai soarbe seninul înțelepciunii ei, desigur că e bine să căutăm toate mijloacele care i-ar readuce la sânul binecuvântat.

Mai cu greu vine lumea la biserică de cât la teatru... Biserica apuseană și-a menținut credincioșii în fața amvonului cu fastul slujbelor religioase în care elementul teatral joacă un rol principal. I-a menținut cu realizări muzicale desăvârșite. Cei mai aleși fii ai acestei

arte au scris pentru orga bisericii apusene.

Să nu se ia teatrului românesc misiunea de a covârși sufletul cu înțelepciunea Celui mai mare și mai ales fiu al omenirii.

Sf. Patriarhie îngăduind reprezentarea piesei lui Rostand, am credința că prima noastră scenă sau alta se va grăbi să o înscrie în repertoriu.

Arta superioară, așa cum a făcut-o Rostand, poartă prin ea însăși turburătoare credință în Cel de sus.

Suntem cu toții însetați de acea apă vie, despre care Isus vorbește rătăcitei Fotina:

„Iar cel care din apa ce eu voi da-o lui
„Va bea, n'o să'nseteze în veacul

veacului...”

„Căci, întru dânsul, apa de mine hărăzită
„Un șipot se va face, spre viață nesfârșită”

Dar până la reprezentarea *Samarinencei* pe scena teatrului românesc — să nădăjduim că ziua este apropiată — traducerea ei în românește, a constituit pentru mine o clipă de sinceră bucurie literară.

Domnul I. Gr. Periețeanu a trebuit să aibă o dragoste și un respect nemărginit pentru marea cântăreț al Franței, pentru a putea vedea cu atâta căldură și cu atâta exactitate, tot ceea ce constituie în operă originală șirul de mărgăritare.

ALFRED MOȘOIU

LEON VIORESCU: BISERICA VISARION

Visul unui sclav

— După LONGFELLOW —

Cu pieptul gol și părul încăloit,
Bătrânul rob, de zeei săi uitat,
La umbră de orez neseccerat
Zăcea trântit.

Și'n ceața slabă a somnului ușor
Văzută iar pământul său natal,
Și viața-i scursă, toată ca un val,
Val trecător :

Bătrânul Niger iarăși lin curgea —
Și peisagiul visului e larg —
Și valuri limpezi vede cum se sparg
Din unda-i grea

El, rege 'n țara lui nebiruit,
Privea cum caravanele cobor
Încet, de sus din munți, cu glasul lor
De zângănit.

A lui regină scumpă 'ntre copii
Era, — Micuții, când îl sărutau,
Ținându-l strâns de gât, când își vedeau
De jucării...

Și visu 'ncet, înțepet s'a depănat :
El se văzu acum pe-un câmp întins ;
Flaminii sburau ! Sub cerul lor aprins
Încălțat.

Pe negru-i cal, trecea în urma lor.
Un sat de cafrii 'n vale se zărea,
Lângă Ocean, ce'n fața lui eșea
Asurzitor

Aude'n noapte muget furios
De lei. Ș'al hienei țipăt ascuțit.
Aceste 'n vis, par ca un bubuit
Ce glorios.

Din tobe se ridică. Și, un vânt
Sălbatec de pustiu urla atât
De greu ! Și, vuetul pădurii atât
Părea un cânt

De libertate, că în somnul său
Bătrânul tresări și răsă blând.
Apoi, iar liniștea — a urmat. Iar când
Cu pasul greu

Vătaful crunt, strigând îl biciui,
El n'a simțit Din lumea lui de vis
Rămase'n noapte. Ochiul lui-e 'nchis
Pentru vecii.

Un suflet blând și bun spre cer tihnit
Urca scăpat.— Iar trupul aruncat
De el, zăcea aici. Un lanț uzat
Și ruginit.

VINTILA V. PARASCHIVESCU

Gândul din urmă

de MIHAIL ȘT. BAIȘOIU

Incepuse primăvara!

Și tu știi că în zile din astea, odată, hoinăream amândoi, tăcuți, ulițele orașului nostru.

Așa dar, n'are să te mire că și acum — început de primăvară — bătătoream, cu gândurile inșeilate pe împletitura de raze, străzile Capitalei. Obişnuința.

Purtam în mine dorul de viață, deci îmi iubeam pățimas trecutul. Și nu știu de ce, tot, ce-mi trecuse până acum prin suflet reînvia și parcă mai puternic glasul depărtării îmi vorbea sufletului. Poate pentru că era primăvară.

Era o săptămână încheiată de când castanul sălbatic de pe strada iubirii noastre, fusese mortor sfârșitului. Doar câteva zile de când albastru lunii îți încercuiseră ochii. Plângeai! Eu, îmi strângeam durerea. Câteva zile numai...

— Vrei să mă niți?

Nu ți-am răspuns. Și nici nu te-am întrebat de ce-mi cereai uitarea.

Am stat tăcuți timp mult. Fiecare era numai cu el: ne căutam — pentru întâia oară.

Parcă văd cum ne-a surprins trâmbitașul cocoșului privind amândoi părția de lumină pe care luneca luna. În clipa asta, nici unul din noi, nu gândeam. Luna ne furase sufletul și gândurile. Ai găsit cu cale să spargi lumina din noi.

— Micule, ai să-ți mai aduci aminte de mine?

Cât de fără de noimă mi s'au părut vorbele astea. Și tu ai simțit tot la fel. Ți-ai plecat ochii. Ai înțeles, mai mult, că trebuia sfârșit cât mai repede. Ai început să plângi din nou. În clipa asta te-am înțeles și m'am cunoscut pe mine. Nu te-am mângâiat ca altă dată. Dar ți-ai contenit plânsul singură. Mi-ai cerut să-ți las scrisorile — nu-mi erau de nici un folos. Tu le-ai avut a doua zi pe ale tale.

Pe urmă am plecat. Trebuia să te duc acasă.

Drumul e scurt — am ajuns repede.

— Noapte bună!

— Noapte bună!

Și ți-am sărutat mâna.

De ce mi s'a strâns sufletul? — nu știu.

M'am întors la fereastra ta. Pânza transparentului mi-era prietenă. Te vedeam bine.

Ai rămas în mijlocul odăii. O, odăița iubirii noastre... Știam pe de rost locul fiecărui lucru. Și dacă mâinile s'ar fi lungit și-ar fi pătruns până înăuntru, aș fi luat, fără să greșesc, cel mai mic din „nimicurile“ tale de pe etajeră... Ai stat cu mâinile la ochi, nemișcată. Poate plângeai iarăși.

Nu știu de ce am început să cânt cântecul care-ți plăcea mult: cântecul tău, cântecul nostru. Ai venit la fereastră. Ai îngentnchiat. Cu capul în mâini l'ai ascultat până la sfârșit. Pe urmă ai ridicat mâna ca să deschizi fereastra — așa cum făceai altă dată. Dar ai renunțat. Sfârșitul era inevitabil.

Și ai stins lumina... Se sfârșise!

Și toate astea întâmplăte numai cu o săptămână în urmă. Le uitasem! Chiar din prima zi, așa cum cu siguranță și tu le-ai uitat.

În ziua asta cu soare imbiator la des-trămări de gânduri, mi le-am amintit. Și

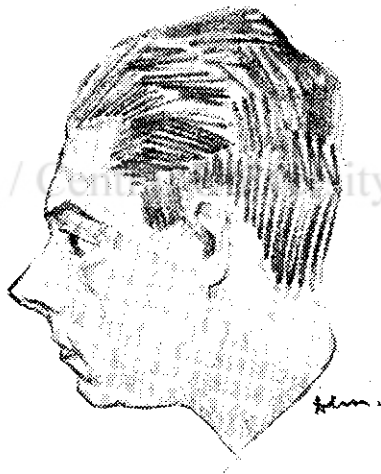
încă atât de puternic, în cât tot timpul mi-a fost furat de tine. Nu te-am gonit. Te-am lăsat să te cauți în mine, precum sitarul își caută umbra irosită în desi-mea pădurii. N'am avut nici tresărirea aducerilor aminte. Te-am privit cu ochiul gândului: erai tot atât de frumoasă ca „atunci“. Și-am drumuit cu tine străzi multe și gândurile noastre se nălceau în trecut. A fost întâia oară când am înțeles zădărnicia firii.

N'ajungem niciodată să ne înțelegem. Uite mă'ndoește ș'acum că am ajuns să-mi văd sufletul. Nu știm ce vrem, asta e.

Că te-am iubit — ar fi să mă mint. Că nu mi-ai fost dragă — ar trebui să am nebunia de a mă înșela pe mine... Atunci?!

Și totuși ani de-a rândul ne-am înfruptat din minciună, cu lăcomia osânditului la moarte după libertate.

Cu gândurile la ce-a fost, m'am trezit într-o stradă pe care trece tramvaiul cu cai. No. 5 sau No. 9... Dar nu asta are importanță. Numerile ca și gândurile nu sunt prețioase decât la minciună.

MIHAIL ȘT. BAIȘOIU

Aici, pe strada asta deșertăciunea s'a cuibărit în mine și de-atunci sufletul îmi este plin de ea.

Am mers în lungul străzii și-am obosit. Dar nu așa ca după un drum lung: Era altfel de oboseală. Era mai mult o amețeală, așa cum trebuie să ai când îți tai vinele. A trebuit să mă opresc. Și cu mine s'au oprit și gândurile. M'am așezat pe o bancă. Am stat aci mult, poate, fără să știu ce fac. Târziu m'a trezit, zumzet de voce bună. Întâmplarea mă adusese în fața unui cămin de studente.

Tu nu știi câtă veselie, câtă râvnă de a trăi e în viața unui student. N'ai de unde!... Poate că în plimbările duminicale, când călugărițele înfășurate în haina ipocriziei, vă înșiruia pe străzile vecine cu Pitar-Moși, poate, ai trecut pe lângă căminul studentelor. Le-ai înțeles atunci? ...Nu cred! Le-ai văzut sprintăre, cu „serviciu“ de care nu se despart, râzând, vorbind tare, întotdeauna cu gravitatea omului muncit de gânduri grele. Și le-ai compătimit. Ai văzut în ele numai suferință, numai greutatea de a se călăuzi singure. Ai greșit! Nu știi câtă poezie are pentru ele fiecă lucră, cât sublim e în su-

fletul fiecăreia. Dacă ai fi trăit în mijlocul lor, ai fi învățat să cunoști viața.

Le-am văzut în ziua asta de primăvară și le-am înțeles pe deplin. Le-am înțeles pe ele pentru ca să nu mă pricep pe mine.

Era primăvară și iubirea cânta cu cântecul pământului trezit.

Le priveam cum veneau împăienjenite de soare și dornice de iubire. Fieoăreia i se cânta „romanța iubirilor“. De cine? Le era indiferent. Vroiau dragoste, pentru că sufletul lor era dornic de ea. Poate a doua zi pe același drum, altcineva le cânta același cântec. Nu interesa dela cine venea. Trubadurul putca să se schimbe. Romanța însă o vroiau mereu aceeași. Eran fericite. Și cât de adevărat inbeau în clipa aceea. De ce erau să se mintă? Sufletul simte nevoia mângâierii cuvintelor de dragoste — asta e realitatea. Cine le sunne? — oricine, e egal. Își vorbeau pățimas de parcă ani de zile iubirea le legătuse sufletele. Se desfrătau, greu, aproape fără voce. Și cine știe dacă vreodată se mai vedeau, întâmplător, în vre'o sală de curs.

Le-am privit până când s'au despărțit ultimile perechi.

Era primăvară, soare, iubire. Tramvaiul privea cu ochi protectori prin pânjeniișul de raze. Un flașnetar își purta papagalul pe roțile. Pasărea își mișca picioarele pe susținătorul de lemn de parcă ea ar fi mișcat căruciorul. Un copil l-a oprit din drum. Papagalul s'a oprit și el. A plecat capul și-a scos din cutioară un „bilet pentru copil“.

Ultima pereche și-au dat mâna. S'au despărțit. El o privește până a supt scara. Nu se mai vede — șitotuși el privește înainte. Cu siguranță și-au spus când se vor vedea din nou. Când?... Și e fericit!

A plecat. Am rămas doar eu și flașnetarul.

Se uită departe. Și inconștient întoarce manivela. Notele se leagă rar, ca un refren: La donna e mobile.

Papagalul n'a mai destăinuit soarta nimănui. A început să-și miște picioarele mai departe.

Am rămas singur. Soarele se coborâse de deasupra mea înspre apus. Liniște ca în după amiezi de vară.

Și nu știi de ce m'am gândit din nou la tine. Și te-am înțeles și m'am priceput pe mine. Ne-am mințit unul pe altul, poate fără voia noastră, dar ne-am mințit. De ce-am făcut-o?

„Vezi, asta a fost gândul meu din urmă, în ziua asta de început de primăvară. Sigur că n'am putut să-mi răspund. Poate că și tu, trecând pe lângă castanul sălbatic, martor al sfârșitului, te-ai întrebat ca și mine: de ce ne-am înșelat sufletul?... Dar lacrimile trecutului ți-au codat doar ochii, limpezindu-i. Ai văzut clar, așa cum trebuia să vezi dintr'un început. Ulița iubirii noastre ți s'a arătat prietenoasă asemeni copilăriei. Și ai trecut mai departe și ai renunțat ca și mine, până și le cel din urmă, fir din păienjeniișul dragostei noastre.

Am renunțat!...

Și cu toate astea, uite-mă, scriindu-ți acum deși ai vrea cu toată vrea ca rândurile mele să nu te găsească.

Ha, ha, ha!... Nu fii copil!... Crezi că ți le trimit?... Nu, n'avea teamă!... Mi-e teamă să nu le iei drept adevărate.

...Tu nu știi cu câtă seriozitate născocesc minciuna?... Început de primăvară, soare cu păienjeniiș de iubire, cămin de studente. Între timp o flașnetă cu papa-

„Ideia“ în opera de artă

gal cântă tăragănat și dulceag : lo dona e mobile.

Și cu toate astea făurite în câteva clipe privind cum un fluture de noapte îmi înconjoară lampa cu abat-jour de hârtie... Ha, ha, ha...

„Ai fi gata să le crezi ca pe atâtea altele...“

„Minciuni, iubirea mea, minciuni!...“

„De când nu mai gândește la tine!...“

„Gândul din urmă?... A existat un început de gând pentru tine?...“

Am găsit rândurile astea împăturite între câteva notițe în „Droit Civil“ de Planiol. Autorul lor le vânduse odată cu manualul de drept la un anticar. Le-am găsit în seara asta răsfoind paginile cenții. Și nu știu de ce fiecare rând îmi suflă necunoscutului meu prieten.

Le-am recitat de câteva ori cu nostalgia în suflet așa ca de atâtea ori când, târziu, îți reamintești iubirile adolescenței. Și nu știu de ce fiecare când îmi era prieten și cuvintele parcă erau acorduri dintr-o melodie atât de cunoscută!... Poate că odată trăisem și eu nopți albe ca să făuresc pagini întregi pe foile de rezumat la Dreptul roman. Și poate, când noaptea se speria de cel de-al treilea cântat al cocoșului și geană de lumină se subția pe fereastră, poate că atunci, închizându-le în paginile vreunui curs îmi spusese că și el: nu le voi trimite. Și adormeam, pe obraji cu roșeața soarelui — smeu înălțat pe lunca Oltului.

Când mă deșteptam îmi era ciudă că pierdusem cursa de dimineață când le-aș fi putut trimite.

Mașucam să le transcriu cu înfigurare. Și tot așa așteptam răspunsul... De câte ori!...

Hei, voinicosul meu prieten! Cine crezi că îți va lua în serios ultimile rânduri? Poate că o parte din banii luați pe Planiol au fost destinați plicului și mărcilor postale. Că mai târziu povestea s'a sfârșit?

Dar când nu-și curmă firul iubirea?

De aceea, uite, ți le înapoiez în felul ăsta. Dacă întâmplător, în îndepărtatul sat unde acum împart dreptatea, sau în orașelul de provincie în care ți-ai făcut faimă cu eloquența ta și cu teoriile învățate pe vremuri în... Planiol, dacă întâmplarea îți ajută să-ți cadă în mână, oprește-le. Veți înțelege că viața noastră, s'a sfârșit odată cu cea din urmă din „poveștile iubirii“. Și dacă sufletul va tresări cât de ușor, ca sbațerile rândunicii care moare, ești fericit.

M'ar dura dacă aș ști că n'ar fi așa.

MIHAIL ȘT. BAIȘOIU

Putem, prin urmare, să definim arta: contemplarea lucrurilor, independent de principiul rațiunii; arta se opune modului de cunoaștere... care conduce la experiență și la știință. Putem compara acest ultim mod de cunoaștere cu o linie orizontală, care aleargă la infinit; arta este o linie perpendiculară ce taie în mod facultativ pe cea dintâi într-un punct sau altul. Cunoașterea supusă principiului rațiunii constituie cunoașterea rațională; ea nu are valoare și utilitate de cât în viața practică și în știință, contemplarea care se abstrage din principiul rațiunii este proprie genului; ea nu are valoare și utilitate de cât în artă.

Plăcerea estetică, zice Schopenhauer, rămâne în mod esențial una și identică, fie că o provocăm prin ajutorul unei opere de artă, fie că o simțim direct în contemplarea naturii și a vieții. Opera de artă nu e de cât un mijloc destinat să ușureze cunoașterea ideii, cunoașterea ce constituie plăcerea estetică. Pentru noi concepând mai ușor ideea prin ajutorul operei de artă de cât prin contemplarea directă a naturii și a realității urmează că artistul, ne mai referindu-se la realitate, ci numai la idee, nu reprezintă în opera sa decât ideea pură, o distinge de realitate, neglijează toate contingentele, care ar putea să o întunece, întrucât artistul își „transformă conștiința într-un subiect, care cunoaște numai și se liberează de voință, de timp sau de orice relațiune, transformarea producându-se „în mod spontan, fără rezistență, numai prin simpla stingere a voinței“ și nu numai că „ideea este sustrasă timpului, ci și spațiului, căci nu imaginea spațială și fugitivă, ci expresiune sa, semnificația sa pură, ființa sa intimă se manifestă și îi vorbește (artistului).

Fiecare lucru își are frumusețea sa proprie ascunsă, zice Schopenhauer. Ea apare în momentul când este încorporată, când ideea prinde forma. Greutatea, rezistența, fluiditatea, lumina etc. acestea sunt ideile, care se găsește în stânci, în edificii sau în apă. Incorporarea se face prin facilitarea, dezvoltarea clară, complexă și completă a ideilor, prin prilejuirea ocaziilor de a se manifesta cu puritate; numai prin aceasta ideile ne solicită și ne conduc spre contemplarea estetică.

O cascadă, care se precipită pe stânci, urlând și spumegând, o cataractă, care se pulverizează fără zgomot, o fântână, care-și azvârle în aer coloanele sale de apă, un lac imobil și clar ca o oglindă, toate acestea exprimă ideile materiei fluide și grele, în aceeași măsură în care arhitectura reprezintă ideile materiei rezistente.

Natura, fiind identică cu voința constitutivă a propriei noastre esențe, dă creatorului de artă posibilitatea de a termina ceea ce natura n'a realizat de cât incomplet sau neclar, îi dă presimțirea scopului urmărit de natură, căci abia întrevăde genul ideea în lucrările particulare și de odată înțelege natura, care îi vorbește parcă pe șoptite; el exprimă deodată în mod definitiv ceea ce natura nu făcuse decât să bălbăie; această frumusețe a formei omenești, spre pildă, pe care, după nenumărate

încercări, natura nu putuse să o atingă, genul o fixează în marmură; o așează apoi în fața naturii, căreia pare că i-ar zice: „Na, iată, ceea ce voiai să exprimi“ — „Da, e adevărat“ răspunde o voce, care răsună în conștiința spectatorului.

Creatorul de artă, cu alte cuvinte, răușește să surprindă mai clar ideea de cât natura stingând toate contingentele străine ideii. Numai în felul acesta, susține Schopenhauer, a putut genul grec să găsească arhetipul formei omenești și să-l impue ca un canon școlii sale de sculptură, numai grație unui astfel de prezentiment, fiecare dintre noi oamneni suntem capabili să recunoaștem frumosul, acolo unde natura l-a realizat efectiv dar incomplet. Acest prezentiment constituie idealul: este ideea, care se degajează a priori și, care în această calitate adună și completează datele a posteriori ale naturii; numai cu această condiție ideea trece în domeniul artei.

S'ar părea totuși că ideea se confundă cu conceptul. Schopenhauer se grăbește să delimiteze cele două domenii.

„Conceptul este abstract și discursiv, nedeterminat complet în conținutul său, nimic nu e precis în el, decât limitele sale... Ideea din contră... este absolut concretă: ea poate reprezenta o infinitate de lucruri particulare și cu toate acestea nu e mai puțin determinată pe toate fețele sale; spre a o concepe... să ne ridicăm la starea de subiect, care cunoaște pur și simplu... ideea nu este de loc comunicabilă în esența ei de cât în mod relativ; căci odată concepută și exprimată în opera de artă, ea nu se relevă ficăruia de cât proporțional cu valoarea spiritului său; iată de ce operele cele mai bune... sunt destinate să rămână mereu scrisori închise pentru stupidă majoritate a membrilor“.

Iată, prin urmare, de ce numai ideea se poate incorpora, fiindcă e concretă: în nici un caz conceptul, care e abstract.

Conceptul e unitatea scoasă din pluralitatea existenței de către mintea noastră: ideea este unitatea care se respiră în pluralitatea existenței și, cu care subiectul în stare cognitivă pură o poate desprinde. Ideea este unitatea devenită pluralitate prin ajutorul spațiului și timpului, forma apercipțiunii noastre intuitive: conceptul din potrivă este unitatea devenită pluralitate prin ajutorul abstracțiunii, care este un procedeu al inteligenței noastre: conceptul este unitas post rem; ideea unitas ante rem.

În felul acesta înțelegem de ce Schopenhauer susține că ideea este apriorică, pe când conceptul e aposterioric, că ideea e unitas ante rem, conceptul, unitas post rem, iar realitatea unitas in re.

În definitiv tot sistemul estetic al lui Schopenhauer, lăsând la o parte unitatea arhitectonică, în care se înlanțue foarte strâns și metafizica și etica din sistemul său general de filosofie, făcând abstracție de însușirile sale stilistice, pe care nu le-a atins niciodată Schelling, dar mai ales Hegel, marele inventator de cuvinte, care a adus caracterul productiv al limbei gemane în privința formării cuvintelor, prin compunere, la ultima consecință, tot sistemul acesta estetic al lui Schopenhauer este o articu-

Plictiseala a spânzurat răsul!

L. SINGER : PORTUL BALCIC

lare mai kantiană a ideatiunii lui Schelling și Hegel, dar mai ales al lui Schelling.

Intr'adevăr teoria lui Schopenhauer se poate rezuma în aceeași formulă caracteristică a conformității obiectului cu ideea sa, pe care o găsim și în prima fază a caracteristicismului și la Schelling sau Hegel.

„Semnul poetic”, zice Schopenhauer, „cântând mereu să exemplifice ce înseamnă **o reprezentare independentă de principiul rațiunii** ne înfățișează, ca să zicem așa, o oglindă, care ne redă imaginile în mod mai net; în această oglindă sunt concentrate și puse în viață lumina esențială și semnificativă; contingentul și eterogenul sunt suprimate.

Și în altă parte:

„Dacă opera de artă ușurează conceperea ideilor, izvor al puterii estetice, aceasta nu se întâmplă numai spre a da lucrurilor mai multă claritate și un relief mai adânc prin punerea în evidență a elementului esențial și prin excluderea accesoriului, ci mai ales sau cel puțin prin mutismul complet, necesar concepției pur obiective a naturii lucrurilor, la care arta reduce voința, prezentând intuiției noastre un obiect situat în afara domeniului capabil de a ne interesa voința prezentându-ne o simplă imagine, nu o realitate”.

Sau:

„Marea valoare a imaginației răsare din faptul că ea este un instrument indispensabil ochiului. Căci numai prin ajutorul său geniul poate, după exigențele înălțurilor din opera sa plastică, poetică sau filosofică să-și reprezinte fiecare obiect și fiecare incident printr-o imagine vie și să obțină astfel un aliment totdeauna nou din izvorul primitiv al oricărei cunoașteri, adică din intuiție, mult înzestrat cu imaginație poate într'un anumit fel să evoce spirite proprii să-i reveleze în momentul voit adevăruri, pe care nuda realitate a lucrurilor nu-i le-ar oferi de cât slăbite, rare și totdeauna în contra-timp.

La Schelling ca și la Hegel punctul de vedere era aproape identic. Lăsând la

o parte caracterul istoric al filosofiei celor doi profesori, filosofie, pe care Schopenhauer o disprețuiește, Schelling și Hegel ne vorbesc și ei despre ideea, zămislește formele (unitas ante rem la Schopenhauer) nu formele, care zămislesc ideea (unitas post rem-conceptul la același) ideea, care, dacă se oglindește perfect în formele acestea, efectul e artistic.

Schelling și Hegel nu ajunseseră la precizia, cu care Schopenhauer deosebește ideea de concept, arta de știință (filosofie).

Schelling crede că în artă absolutul este însăși ideea (Urbild), în filosofie absolutul acesta este o resfrângere a ideii (Gegenbild). Schopenhauer arată, că ideea se revelează numai în artă în stare de cunoaștere pură, deci prin intuiție, iar conceptul numai în știință în surprinderea raporturilor de timp, loc și causalitate, grație principiului rațiunii, conceptul fiind o abstragere a minții noastre, deci nereprezentabil. Conformitatea esenței acesteia (ideea) cu obiectul prin eliminarea a tot ce ar putea întuneca strălucirea acestei forțe centrale transcendentele constituie și la cei doi profesori universitari ca și la Schopenhauer fundamentul definiției artei, cel de al doilea înălțându-și sistemul cu mai multă consecvență și colaborându-se cu analiza fenomenului mai adânc de cât cei dintâi.

SCARLAT STRUTEANU

Mă gândesc tot la Mantheurlant. Plictiseala pe care i-o conferă Tunisul, de unde a trimis acele întristătoare note, duhând a vin prefăcut, e cu totul alta decât cea cauzată de Parisul încins de căldură sau de câmpiile cu aerul slobod, prăjit de soare, secăt de arome, stors de eroism.

Una e plictiseala copilului crescut între colțuri sonore în amintiri, ca acele „children's corner” ale lui Debussy, cu mai puțin puf și nimb roz decât cele schumaniene și alta e plictiseala aceluiaș copil ajuns mare, visând principese și zămbind tuturor. Primul e plictisit numai când i se isprăvesc jucăriile; celălalt, chiar și când i se răspunde la surâsul lui împopriu de către vreo femeie grasă și bătrână sau de vreun duce de Guermantes, care știe să-i umple golul desamăgiriilor eventuale.

Una e plictiseala bucureșteanului poposit la vreun varieté iluminat și alta a cabotinului care se încearcă, zadarnic, să-l învelească.

Numai câteodată rolurile se schimbă. Am întâlnit odată, nu de mult, într'o colindare nocturnă, stăvilă la un magic varieté o femeie grasă și bătrână. Grasă și bătrână, în plină iluminare electrică, femeia devenea subțire și tânără, cu capul supt de pasiune, datorită unui fișiu verde, pe care știa să-l treacă drept șal de gitană, drept broderie de Valencia, drept gulă de apăș parizian.

Fauvia, curtezană 1927, cu forme pline și, poate, moi, pe care știe să le spiritualizeze cu pasiunea, să le frângă cu glasul, să le topească în temperamentul ei vișios și clocotitor ca acidul carbonic. Charlestonul a murit! Fauvia trăește încă, deși s'a născut, poate, pe vremea mazurei și a valsului. Fauvia trăește pentru că n'a variat decât în ea însăși. Noi murim încă din viață pentru că nu variem decât în afara de noi înși-ne. Înăuntru suntem prea personali și prea solidari.

De aceia, de data aceasta, Fauvia râde de noi și noi, mânați de răsul ei electric (poate fi industrializat odată cu căderile de apă) râdem și ne plictisim.

Este aproape sigur că noi nu mai știm să râdem, decât când vrem să scăpăm de-un răspuns inconvenabil. Pentru această pricină răsul n'are autoritatea plânsului, întrebunțat numai în caz de pericol în teatrul scenic sau în cel al vicții, în doze bine gradate.

Charlie Chaplin, sgârșit, aplică principiul economiei forțelor: **râde ca să nu plângă**, iar spectatorii, care-i privesc plâsmuirile, plâng pentru că nu știu să râdă.

PETRU COMARNESCU

Teoria gratuității la André Gide

Printre multiplele aspecte ale literaturii franceze actuale care în genere e stăpânită de răceala raționalismului, se distinge preocuparea statornică a cătorva romancieri, de a neliniști sufletul cetitorului. În vreme ce clasicismul înseamnă înălțând sufletul pe care-l sbuciuma, pe când romantismul aprindea simțirile și fanteziile, literatura actuală — în special cea franceză — năzuiește o stimulare a rațiunii cetitorului cult, o insufflare a curiozității arzătoare și unul dintre susținători reprezentativi ai acestui credo cerebral, atât în producțiile lui literare cât mai ales în critica sa este André Gide.

Adesea Gide repetă că un autor mare nu trebuie să se caute pe el însuși, că dacă are nenorocul să se găsească, va scrie opere reci. Recii vrea să spună fără neliniște — cel mai mare defect după Gide. Obsedat de această părere, după ce emite teoria că Ulise a răătăcit din cauza neliniștei geniului său — iar nu din pricina soartei, Gide spune că Anatole France nu va trăi mult timp, pentru că nu are „de pénombre en lui”, pentru că nu precedează gândirea noastră și îl consumăm dintr-o cetire și mai ales fiindcă îl cetim fără fiorul neliniștei — pe care îl susține și Goethe. („Nouveaux Prétextes” 167). Această neliniște care face să-i apară normale contradicțiile flagrante și simultane este întemeiată pe concepția dualității sufletesti — analoagă cu a lui Dostoievski care are ca mobil în romanele sale umilința și orgoliul și mai ales coincidentă cu teoria lui Baudelaire care susține că în om sunt două postulate simultane: unul către Dumnezeu, altul către diavol.

Intr'adevăr Gide vorbește de această „neliniștitoare dualitate” și în sufletul lui religios care citează ades Evanghelia spre a-și controla impresiile se află aceeași aplecare ca la autorul „Litaniiilor către Satan”.

Dar la susținerea acestei neliniști s'a adăugat și setea lui de libertate a opiniilor, care să-l poarte pe calea obiectivității. Intr'adevăr, după ce stăruiește că singura tendință în artă să fie cea a perfecționării, respinge orice critică înălțuită de anume opinii preconcepționate, chiar de anume principii, deci și critica dogmatică. „J'en ai de toutes les couleurs”... „Je ne me sens bien vivre qu'en marchant” afirmă acest desrădăcinat de patrie, de tradiție, ades și de morală.

Indrăgostitul de nestatornicie, care laudă clasicismul și apoi îl ia în răs — spunând că eroii dramelor lui sunt „paiațe sublime”, care e religios totuși diabolic și ateu, moral și imoral, are entuziasmul ce i-a dat supranumele de „toujours jeune” prin care speră în înnoirile artei, în găsirea adevărului prin liberarea de căile găsite de gândirea umană până astăzi și totuși e stăpânit de un amar scepticism în privirea mulțimei, a fericirii, a virtuților, (preconizează poligamia, pederastia, ipocrizia, etc) și îndoindu-se de valoarea oricărei atitudini, își găsește o nouă armă pentru nestatornicia sa.

De aici, logica în artă devine un biet spectru copilăresc și înfruntarea ei, întrucât sugerează mult lăudata neliniște, nu poate fi decât oportună artel.

„Dacă nu există Dumnezeu — găsim în romanul „Posedați” al lui Dostoievski — totul depinde de mine și eu sunt dator să-mi afirm independența”. Iată originea atee a gestului gratuit, că afirmarea independenței individului nu este decât un gest grav, făcut numai ca să fie făcut — pentru o convingere că există liber arbitru.

Și acest gest gratuit născut din sdruncinarea logicii de către însuși năzuirea excesivă către adevăr prin drumuri nebătute, dar pe cari insetatul de libertate și le alege, acest gest venit din misticele stepe rusești — spre a nu pomeni înrăurirea paradoxalului Wilde și a satanicului cutezător Blake, este predilecția de seamă a lui Gide.

Dar gestul gratuit e la el, un crez, o convingere că acest produs al sufletului e existent cu certitudine la oamenii superiori. Da, literatura franceză nu și-a făcut un crez din gestul gratuit până acum, „parce-que nous sacrifions la vé-

rité ala continuité a la pureté de la langue” spune Gide 1).

Dar pe când la Dostoievsky gestul gratuit ce apropie creștinismul de quietismul asiatic e josnic dacă încerci să-ți controlezi libertatea nu prin sinucidere ci prin omorârea altei persoane, în Gide vedem această caracteristică mai temperală, mai europeanizată.

Astfel în „romanul” său „La porte étroite” gestul gratuit constă în renunțarea nelogică la dragoste — de către Aïssa; și în cazul cel mai rău Lafcadio din „Les Caves du Vatican” omoară — pe altcineva.

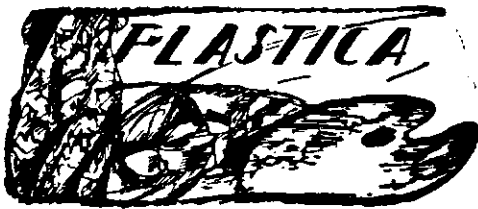
Atât renunțarea cât și omorârea nemotivată, decât prin artificiala tendință de a-și controla libertatea (!) sunt gesturi gratuite autentice dar diminuate — față de sinuciderea din Dostoievsky.

Această predilecție figurează foarte clar și în judecățile critice ale lui André Gide — de altfel de o profundă subtilitate. — astfel marea lui admirație pentru Marcel Proust nu este cauzată atât de minuțiozitatea modernului romancier,

1) „Nouveaux Prétextes” 172.

DEMIAN: ȚARANCUȚA

INTRE SPECIFIC ROMANESC
ȘI
FUTURISM

— Jalnica tragedie a unui june pictor român —

IX

Junele nostru prieten pictor urmează astfel :

Exact la ora 10. vătăjelul Zgribu — (un român patrat, cu capul de taur posomorât) — veni gălând să vestească, ce iace cu toții așteptau înfrigurați: mașina principesei.

— „Am zărit-o, — raportă crainicul comunal — pe culme cotind, ca o muscă, stâna Lăzăroiului. Lăsați poruncă jitarului să n'o sloboadă în comună până nu veniți și dv.“

— „Bun !.. făcu părintele Bumbuleșcu, punând mâna pe cârja lui patriarhală... „colonele !.. pictore !.. luați-o înainte că vă ajung din urmă. Eu trec pela școală să-i adun pe ceilalți...“

Bucuroși de această milostivă promisiune de a umbla liberi — (până acum fuseserăm, chiar și pentru cele mai intime evadări, urmăriți de un argut al sf. sale) — o luarăm pe „line“ spre bariera comunei, unde, — înconjurat de sumedenie de femei, copii și țărani, îmbrăcați de sărbătoare și încadrați de jandarmi — doctorul Iorgu Kalakaky își repetă, în surdina discursului său de „bine-ai sosit“ scris în franceză, pe o coală ministerială, mototolită și lacrimată de sudoare.

— „Brava, domnule colonel... vii toc-

cât de gratuitatea domnitoare în opera sa. Gide iubește cartea lui Laclous „Les liaisons dangereuses“ pentru același motiv că „deconcerte“; iar în prefața la „Armence“ de Stendhal, el disprețuiește logica „qui appartient a tous“.

Mai departe, Gide susține că aforismul, desinteresarea sau mai bine zis gratuitatea lui Laforgue, Rimbaud și Mallarmé îi par calitățile cele mai esențiale franceze.

Este un gest scriitoresc pe care nu șovăim a-l numi manie, care e atribuit — cu toată dezonozarea și dezechilibrul lui, literaturii franceze, clasică prin excelență. Devalorificarea provine din artificialismul său care îl face neapt pentru generalizare, dar care se potrivește așa de magistral acolo în atmosfera mistică din Dostoievsky..

Gestul gratuit preconizat de Gide în special e o suprarafinerie intelectuală dornică de neliniștirea creierului, prin procedeele unui misticism — desrădăcinat — ca toată adânc tumultuoasă personalitate a lui Gide.

D. AL. NANU

mai la vreme... eu, se se spun, nu pre știu farnsuseste... adica pot se vorbesc dar nu știu se scriu... ia trase dumeta cu ochiu și mai îndreapta pe isi pe colo...“

Prietenul doctor, luă hârtia în mână și — făcându-mi cu cotul, să mă apropii — ceti :

„Trés sestimé madame sinorina prin-
„sese de Santacoza toute la Roumanie
„vous salu par ma buche comme elle sa-
„luera sa mère qui retournera du ciel
„pour la venir au nom dela latinité, de
„la civilisation et pour honorer la repre-
„sentante de notre noble soeur italienne
„qui marche sur le terrain de sa soeur la
„plus jeune mais segalement noble dans
„ses aspirations, idios et son objectif ci-
„vilisateur ala porte de l'orient barbar
„et toujours pret a envahir notre mère
„latine et sa petite soeur qui vous crit a
„present dans ce lieu modeste dela Rou-
„manie : „Ala votre !.. ura... ala votre !..
„Vive la prencesse de Santacoza... vive
„la Italie !.. vive la latinité !.. Je vous
„baisse la main princesse, au nom du
„mien, de cet comun et de notre Patrie!“

— „Stimate colega — zise prietenul, inapoiind foaia d-urului Kalakaky — discursul d-tale c, pe cât de scurt, pe atâta de inimos și de patriotic.

Principesa va păstra, d-tale și țării noastre, o amintire indelebilă...“

De după sălciile bătrâne cari străjuiau cotitura din marginea comunei, răzbufni, pe ne-veste, într'un alai de colb — automobilul principesei Silvia de Santacoza. Mașina stopă brusc în fața jitarului care, dincolo de barieră, sta crăcănat în mijlocul drumului, cu ciomagul ridicat spre cer ca un imens și simbolic semn de mirare. Și semnul acesta de mirare urla asemenea unei sirene spăimântată de valuri :

— „A..ho !.. A..ho !!.. A..ho !!!“

Doctorul Iorgu Kalakaky se descoperă fulgerător și, palid, îl apucă pe prieten de mână șoptindu-i ștrangulat :

— „Se ne fasem, nenisorule ?! S'a dau drumul la discurs, ori sa'l sin pâna vine autoritasile ?..“

— „Dă-i drumul...“

Dar în clipa asta, în spatele nostru se auziră, exasperate, strigătele „autorităților“ cari soseau în pas alergător, cu d. căpitan Stoponel în frunte, iar la coadă, părintele Bumbuleșcu, cu poalele aurtiului în mâini, și barba sbârlită în vânt.

Când ceata aceasta ajunse, sufocată, în dreptul nostru, din mașina principesei scolar, liniștit și demn — un general destul de tânăr încă, un general de corp de armată.

Apropiindu-se de jitarul ce urla mereu „A-ho !“ și sta neclintit cu ciomagul amenințător asupra automobilului — generalul vorbi celor cari, dincoace de barieră, priveau, cu d. căpitan în frunte, înmărmuriți :

— „Văd că comuna dv. e sub stare de asediu. Cu cine, mă rog, se poate parlanda aici, pentru trecere ?...“

— „Să trăiți domnule general, interveni d. Stoponel livid și țeașan, am onoare a vă raporta că cazul fiind neprevăzut de ordinele ce e în vigoare, vă rugăm cu respect a binevoi să ne iertați că calea dv. am onore a vă declara... este liberă și neavenită... și... căci... dacă cumva... vreau, cu respect, să zic...“

Atunci se întâmplă ceva cu totul neașteptat : generalul ridică cravașa, o făcu să șuiere pe sub cozorocul căpitanu-

PETRARCA

Pe când trăia
Madonna Laura

SONETUL CXXXVII

ÎȘI ASEAMANA SUFLETUL CU O
LUNTRE ÎN FURTUNA ȘI NU MAI
SPERA SA POATA AJUNGE ÎN PORT

Plutește luntrea-mi cu uitări de zor,
în miez de noapte, iarna, pe-aspră mare
între grozave stânci fărnuitoare,
drept cărm'având pe dușmanul Amor,
iar ca lopeți gândiri, ce'n mersul lor
furtuni și moartea'nving cu nepăsare ;
îmi sparge pânza-un vânt etern de boare
de chinuri, de speranțe și de dor.
O ploaie plină'n lacrimi și durere
îmi udă'nfinse funii la catarte
cari de greșeli și neștiință s pline.
Pierd cele două semne din vedere,
mi-s judecata și-arta'n valuri moarte,
că nu mai sper s'ajung în port cu bine.

Traducere de J. LEONARD

25 Mai, 1927.

lui — și strigă cu o formidabilă voce de bariton :

— „Mișelule !..“

Apostrofa aceasta avu darul să împrăștie, într'o clipă, întreg cortegul de autorități care alergase întru întâmpinarea principesei de Santacoza.

Deadrecta și deastânga șoselii, șanțurile se umplură de inghesuiala trupurilor, cari se fărâmau deabușelea într'o șerpuire de spinări, lamentabil ritmate, asemenea unor convulzii de uriașe omizi negre cuprinse de spaimă.

Pe teren rămaserăm numai eu cu prietenul — și căpitanul Romeo Ionescu Stop, pe ochii căruia se așternuse o păclă de o indescriptibilă tâmpenie.

Peste o jumătate de ceas eram în splendida limusină a principesei, călătorind spre conacul boierului Manolache, unde urma să așteptăm mașina noastră pe care — din ordinul generalului — trebuia să ne-o trimită neîntârziat d. căpitan Stoponel, cu toate piesele „puse la punet“.

N. N. TONITZA

Reclama în literatură

Scrisul românesc trece — fără in-
doială — printr-o semnificativă criză:
nu atât a cârpii, cum încearcă să insi-
nuceze unii jeltitori ocazionali sau sta-
tornici, cât mai alse a scriitorilor. Lu-
crul merită să fie reliefat.

Pentru cititorul care convine să întâr-
zieze pe paginile cutărei sau cutărei pu-
blicații literare — faptul e numai
surprinzător, dar deadreptul îngrijitor.
Bunmăcît, amezit — el nu mai știe în
cotro să se orienteze și unde să se o-
prească, la ce să întârzie și ce să foile-
teze și sfârșese prin a... dispregi și pu-
ținul viabil.

Dar care e caracteristica acestei cri-
ze? În general: o avalanșă de capodo-
pere și genii — o goană de artiști și o-
pere de artă în măsură să ne facă să nu
mai știm ce e poezie. Departe de mine
gândul de a oferi o înșirare — deși ea
ne-ar duce la cel puțin — peste 100 de
genialități creioare contemporane ro-
mânești. Impresiunea ultimă cu care pă-
răsești câmpul de luptă al publicisticii
românești e aceea că acest pământ (care
a fost în măsură să producă atâtea o-
pere nemuritoare) pe lângă bogăția mi-
nică și agricolă, a fost binecuvântat și
cu harul producerilor spirituale, mai
mult decât toate celelalte țări. Numai
așa se explică de ce — unde te duci,
unde te întorci, orice citești, orice răs-
foești, nu auzi decât vorbele: capodo-
peră, operă genială, creațiune artistică,
etc.

Să fie lucrurile oare într-adevar atât
de grave? Să prezinte oare această vază
a literaturii noastre — până la 1840 in-
existentă sau aproape — toate caracte-
rele și toată bogăția celei mai însem-
nate manifestări poetice europene —
așa cum urmează să fie în lumina abil-
elor articolașe, articole, studii și simple
insinuări ale respectivilor semnaliza-
tori? Să fi venit oare ziua marelui răsbu-
nări a suferințelor de veacuri, ziua des-
lănțuirii forțelor energetice pe care stă-
pânirea diferiților straini le-a ținut opt-
sprezece veacuri lăcătuite fără nulă?

Iată atâtea întrebări logice pe care ni
le sugerează o asemenea stare de fapt
și la care nu pot răspunde decât așa:

Nu — nici pe departe. Revoluțiunile
literare se produc greu și rar. Ceiace
vedem la noi — e departe de a prezenta
simptomele unui asemenea fenomen.
Cred că mai de grabă e altceva: câteva
— numărate pe degete — talente puter-
nice și definitiv — formate și impreju-
rul lor — literatură problematică suspi-
nută, comentată și sprijinită zi cu zi de
cârpele de carton ale unei reclame de-
guzate. Câțiva trompeți, câțiva depnū-
tori ai posturilor inamtașe, câteva tu-
nuri de tablă și câteva debușeuri. Și
atât! Restul vine dela sine: cuvântul
de ordine: cotidiană fixare în urechea
probabilului cititor a câtorva nume de
soldați disciplinați.

E — desigur — o meserie urită care ne
arată cu atât mai săraci, cu cât, prin sil-
nicii stilistice, căutăm să creem celebri-
tăți poetice.

Să nu se uite însă un lucru: cartea
rămâne aceea publicată, iar nu aceea
recomandată cu atâtea tîmbălău și încă:
în fața supremului critic — vremea —
nu se încep nici ingerințele, nici reclama
de bălău.

Și atunci nu-l pdeat de sângele rîu

Pe urmele lui Hașdeu

COMEMORAREA DELA CAMPINA

„Hașdeu a fost un izolat” afirma d.
profesor Iorga în conferința dela Cîmpina.
Această caracteristică e fir continuu,
care, în adevăr, străbate toată viața sa
faptică. S'a izolat el, dintr'un imperativ
lăuntric, l-a izolat și mediul pe acest ge-
nial inadapabil. Însă curioasă narco-
tizare a simțământului de datorie, când
această învăluire în des lițoliu de ui-
tare continuă și departe dincolo de
moarte.

Hașdeu a fost fruntaș academician și
Academia nu l-a comemorat; a fost pro-
fesor universitar și școala, prin minist-
terul său, nu i-a reînviat memoria; a
fost scriitor, autor dramatic, și ministerul
Artelor și alte societăți nu și-au amintit
înalta semnificație a actualizării unor
sinteze spirituale, care n'au încetat încă
a fi recente. Au lipsit mulți preoți dela
un altar. Căci, oricît de zelouă și stră-
lucit implinită ar fi suplinirea acestora
prin inițiativa și munca Ateneului „B.
P. Hașdeu” din Cîmpina, reprezentând
prin aceasta „întreaga opinie publică a
țării” la comemorarea lui Hașdeu au
fost absențe vinovate. N'aș zice că picta-
tea sufletelor drept credincioase venite
să se înalțe odată cu spiritul evocat, s'au
resimțit de aceste neînțelese lipse. Poate
chiar că rigiditatea oficialității ar fi
alungat atmosfera de sobru pelerinaj.
Ar fi apărut fantastice deteriorările și
ar fi strigat dărăpănarea zidului sfânt.
Ar fi fost în răsvăritre foile bătrânilor
nuci, adumbritorii frunzi providențiale
și văduviții, azi, de portretul lui, altă-
dată adăncit într'un ochiu al scoarței
unui.

După creștincasca pomenire la biseri-
că, a sufletului adănc credinciosului
Bogdan și al acelor două Iulii care
complectau familia lui, a urmat evoca-
rea prin scurte cuvântări, a personalității
lui Hașdeu, la Castelul care a adăpostit
bătrânețele sale chinuite. Oratoriul, de
pe terasa largă, în dreptul ușii de pia-
tră „E pur si muove”, astăzi impietrită
în nemiscare, chemau în mîntea tuturor
amintirea a ceea ce a fost și a înfăptuit
chiriașul îngăduinț al proprietarei caste-
lului, dispăruta sa mlădiță genială.

S'au adus omagii din partea Basara-
bici prin Liga Culturală, de către d-l
Munteanu-Rîmnice, din partea Ateneului
de către d-l Teodor Speranția, care ală-
turi vechi amintiri personale despre bu-
nătatea lui Hașdeu. Caracterizări, omagii

pe care ni-l facem, de osteneala pe care
ne-o dăm spre a găsi calități a-
colo unde nu-s nici posibilități, de tim-
pul pierdut și de biata hârtie nevino-
vată?

Sau o facem din nevoie de a ne
găsi în treabă?

PAUL I. PAPADOPOLO

și angajamente solemne aduc și d-na
Constanța Hodoș, prof. Bogdan Ionescu,
maior Vasiliu.

SPIRIT HAȘDEIAN

Cuvinte de pătrunzătoare înțelegere
a omului și opere, de cald și sincer en-
tuziasm, de hotărît îndemn, se rostesc.

Au fost și accente de revoltă inspi-
rată, îngăduia și neîngăduia, adesea
involuntar umoristică.

Spiritul lui Hașdeu plutea în valuri
largi pe deasupra inspirației tuturor.
Sarcastic, el va fi îmboldit zelul cugetă-
tător al unor oratori. Nu știu dacă se
va fi felicitat de rostul oculte sale in-
tervenții, dar va fi făcut-o pentru a adu-
ce și atosea unei pagini din „Satyrul”.

La o culme a perorației sale, un ora-
tor inspirat hașdeian, anunță alemprovi-
sto o maximă: „putem zice că azi națio-
nalismul se confundă cu ruina și ruina
se confundă cu naționalismul”. Și ora-
torul revoltat continuă să omagieze pe...
„Barbu Hașdeu” (!).

A TREIA FARSA

„CONVORBIRILOR LITERARE”

Dar spiritul continuu prezent și dis-
pus al lui Hașdeu veghează străduințele
oratorilor.

Se vorbește din partea revistei „Con-
vorbirilor Literare”. La marginea terasei
tânărul profesor Stelian Constantin:
„Domnilor, din partea comitetului de
redacție a „Convorbirilor Literare” voi
spune câteva cuvinte pentru acel care a
fost marele Bogdan Petriceicu Hașdeu,
S'ar părea că e un paradox... Dar,
fatalitate. Hașdeu pîndește din umbră
vechea lui țintă vrășmașă. Și cum s'ar
fi putut altfel? O răpăială torențială a-
duce cu ințeleală de bun regisorat, în lo-
cul oratoriei „juministe”, o învălmă-
șeală sgomotoasă, care suspendă o parte
a programului.

Poate dacă omagiile „Convorbirilor”
eran înfățișate de d-l prof. Mehedinți, un
maiorescian deci, — și credem că cu acea-
stă intenție se afla d-sa printre ascultători,
— Hașdeu ar fi primit împăcare și ar
fi ascultat cuvintele frumoase ce i s'ar
fi spus de dincoace de mormânt.

IDEI DIN CONFERINȚA D-LUI PROFE- SOR IORGA

Nu se poate faptă mai vrednică de
laudă decât aceea care se săvârșește azi
în Cîmpina.

În acest frumos oraș de munte, Haș-
deu a venit într'un moment ca să ca-
pete adăpost pentru bătrînețele sale și
după o lovitură grea pe care o primește
sufletul său. Dar între el și oraș legă-
turile erau slabe. Drumețului obosit,
umbrei care rămăsese nu i se putea
cere ceea ce se cere azi dela noi care
suntem fixați într'un loc. Atunci nici
nu putea fi vorba de astfel de creații
de care vorbim azi. În sufletul lui Haș-
deu era nevoia de a se izola. Trîind în

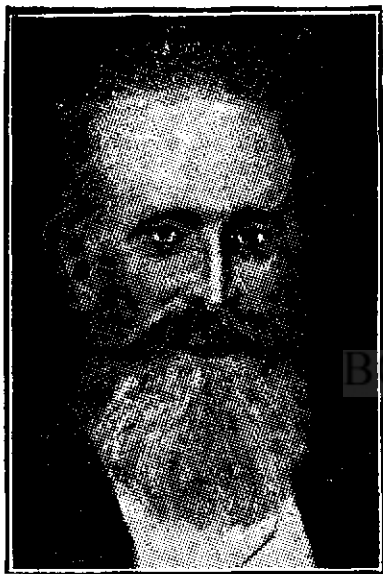
afară de societate, în puternica lui personalitate plină de atâtea însușiri geniale — fără a ajunge complexă și armonică — nu era cât de puțin dorința de a înțelege ce e în jurul lui.

În aceste împrejurări speciale ale lui, n'a putut fi factor creator aici în Câmpina.

Nu tot astfel e cu câmpinenii. Oameni cari s'au simțit recunoscători au o faptă. Gândul că s'ar putea adapta către el — dacă acest gând e o îmbărbătare, — îi dă la gestul de organizare a acestei serbări.

Omagiul câmpinenilor reprezintă omagiul opiniei publice românești.

Văd aici pe colegul meu Mehedinți, care trece peste toate sentimentele de admirație atât de convenite pentru Maiorescu, vine și sărbătorește aici pe cel care reprezintă negația curentului pornit dela Iași.

D. P. Hașdeu

Dar nu trebuie să se vadă în această sărbătorire o imputare adusă generației trecute. Nu trebuie, mai ales, să se vadă o deosebire între generația lui și generația noastră. Între ele au fost raporturi de fii din partea noastră și de părinți din partea lui. Nu a fost antagonism între cele două generații.

Datoria generației de acum era de pietate și și-a îndeplinit-o. Dar opinia ei este falsă pentru înțelegerea lui Hașdeu. El era un părinte pentru generația care creștea.

Când am venit în București, (e bine să ne ascultați în tot ce spunem, să ne certăm, că pe urmă intrăm în mormântul tuturor comemorațiilor), la cercul dela Revista Nouă, cu versuri despre care Hașdeu nu credea că sânt așa rele, m'a primit cu o părintească dragoste.

Personalitatea lui Hașdeu a fost fără îndoială dublă: pe deoparte romantică, iar pe de alta esențialmente clasică. El a fost un romantic fără frâu. A căzut de sus în mijlocul tradiției noastre, venit dintr'un alt mediu.

El n'a cunoscut Moldova și a început prin a fi un izolat în lumea patriarhală

a lașilor. Însă a fost o uimire apariția lui în capitala Moldovei. A căzut o bombă genială. Știa perfect rusește, polonește, vechea slavă. În lumea care dăduse foarte frumoase reviste, a început să lucreze singur.

Prin puterea geniului său, multiplicitatea cunoștințelor, cu setea nestinsă de informațiuni, vrăjitorul de neconținute creațiuni a fost șeful unei generații.

Trecând la București, s'a descoperit marea lui puțință de a face lucruri nouă. Cu un curaj de deschizător de drumuri a întemeiat slavistica. A tipărit documente slavone cu buchile chirilice, ceea ce va fi adus în unele suflete o udevărată catastrofă. Dar el a pus slavistica în serviciul nostru, nu pe noi în serviciul slavismului, cum urmau ca tinerii ucenici ai învățătorilor slavi.

Când a fost vorba de a face un dicționar, avem opera începută de el singur.

Partea a doua a personalității lui, aceea a cercetărilor migăloase a adunării de documente, a muncii celei mai modeste, capabil de cele mai înalte sintese, — este partea care trebuie să stărnească emulația tineretului.

Acum dă și un alt exemplu decât acel al nesfârșitei sale răbdări; acel al construcției științifice. Din mâna lui nu iese decât lucru deplin controlat. Și mai e ceva: toate adevărurile sânt prezentate cu mijloacele perfecte ale stilului.

*

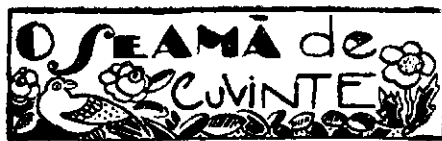
A fost vorba de editarea operii lui Hașdeu. E o greșală, însă, să se gândească cineva la editarea întregii lui opere.

În activitatea oricui sânt acte de nematuritate peste care au trecut cercetările următoare. Nu toate rezultatele lui Hașdeu sânt câștigate pentru știință. Ceea ce era pentru dânsul un rezultat permanent, nu mai poate fi pentru noi, care plecăm dela mărturia contemporană, fixată prin critici, a documentului. Ex. „Ion Vodă cel Cumplit“ nu e o operă de reeditat. Ea nu înseamnă un sentiment național. Ar fi o operă tendențioasă politică și nu trebuie să înviem polemici cu desăvârșire fără folos. Nu orice piatră din drum e marmora pentru picestalul pe care se ridică memoria unui om care a fost mult mai mare decât ni-l îngățșează unele opere ale sale.

Hașdeu trebuie înfățișat prin o antologie în care să se cuprindă mai multă rotărire, mai multă știință, mai multă poezie.

Datoria de a prezenta esența spiritului său ne duce la alegerea elementelor vii ale operilor sale, și aceasta ar fi preferabilă unui monument pe care nu-l are în Capitală, după cum nu-l au nici Alexandru Ion Cuza, Nicolae Bălcescu, Vasile Alecsandri, Eminescu și nici Regele Carol.

G. V.

Rivarol spunea despre Condorect:
— El scrie cu opium pe foi de plumb.
Și de Mirbeau:

— El este capabil de toate pe bani, chiar de o faptă bună.

Racine povestește că un doctor îl opri-se să bea vin, să mănânce carne, să citească și să facă cel mai mic efort, adăugând:

— „De rest, vă puteți bucura“.

■

Voltaire juca la Dêlices, aproape de Geneva „La Rome sauvée“. Președintele de Montesquieu, care era spectator, adormi profund, Voltaire se sculă dela locul său, îi aruncă cu pălăria în cap, strigând foarte tare:

— Pe cuvânt de onoare! Se crede la audiențe!

*

Marchizul d'Aligre, unul din oamenii cei mai bogăți din timpul Imperiului, zicea celor doi nepoți, băieți de treisprezece ani:

— Copiii mei, dacă veți munci toată săptămâna ne vom duce să vedem cum se mănâncă înghețata la Tortoni.

RUD. A. KNAPP

POEME AMERICANE

Sub titlul acesta, Luc Durtain, însoțitorul lui Duhamel în Rusia și autorul de curând apărutului volum „Quarantème étage, ca un ecou al călătoriei lui în America, publică în „Nouvelle Revue Française“ câteva aspecte din marile abator al vieții americane, în care e vorba și de noi.

Din poema „Chicago Stockyards“:

Ecoute immigré! De Suède, d'Italie,
Polonais, Allemand, Croate, Roumain,
Gas de Quebec et toi, de l'autre bout des
„States“!

Ecoute l'affreux secret: l'Abattoir,
C'est ta chaire qu'il veut, Pâs encore
Ecoute, On t'y tuera trois fois,

Trois fois, tu mourras, Tes trois êtres:
Le premier, animé goulu,
Le second, esprit dominant,
Et le troisième, d'âme lâche.

ERRATA: Pag. 559, col. III-a în nota „Hașdeu și Eminescu“ rândul 22: „Cu acel prilej alcătuieste distihurile; rândul 28 și urm. „ca o dovadă de ușurință cu care se poate făuri astfel de rime, că-roza, cât de îndrept, lesne se înțelege, te adăogă atâtea trouvailles-uri metrice din Eminescu“.

Pag. 560, în nota „Sărbătorirea lui Hașdeu“, col. I, rândul 25 și 26: „Ministerul de instrucție, de arte, așa cum nazurile din strălucitate t'au obișnuit“ „Nu „nașcole“ — cum s'a culos“.

E C O U R I

REDACTIONALE

□ In priza tehnică cu care se realizează la noi orice gând de atenție, cum a fost acela al comemorării lui Hașdeu, — ne-a scăpat din vedere, întâi să cerem autorizația d-lor N. Iorga și O. Densușianu, și apoi să mulțumim pentru prețioasele domniilor lor fragmente ce se raptau la viața și opera lui Hașdeu.

După cum iarăși am uitat să mulțumim Academiei Române și meritosului ei colaborator dela direcția stampelor de I. C. Băcilă, pentru sprijinul acordat cu acest prilej.

POETUL

Literatura noastră cunoaște sonetul răposatului poet Ionel Pavelescu, în care Scafandrierul — în speță poetul — scoate la lumină, din afundurile incurcate ale mărilor, perla prețioasă a poeziei.

Este imaginea curentă și de o pregnantă plasticitate pentru procesul creator care trudește în adâncuri de experiență, de suferință, de viață, până să scoată la lumină arta.

Eminescu a fost, în această privință și în linia acestei imagini, cel mai tipic exemplar al poetului la care suferința a înflorit în poezie. Concepție baudelairiană, după care poetul binecuvintează suferința ca pe unicul remediu al impurităților din noi și duș, care durerea e singura nochetă înolterabilă.

În ultimul Nr. din „Nouvelle Revue Française” aflăm o frumoasă definiție a poetului în „intermediile” (din care vom traduce câteceva în numărul viitor) danezului Loeren Kierkegaard:

Ce este un poet? Un om nenorocit care ascunde în inima sa o suferință adâncă, însă buzele îi sunt astfel croite, că suspinele și gemetele, când trec peste buze, sună ca o frumoasă muzică. El este asemenea nenorociților ce erau torturați, pe încetul, cu focul scăzut, în taurul de la Phalaris; țepetele lor nu puteau să ajungă la urechile tiranului ca să-l îngrozească, însă îi ajungeau ca o muzică delicioasă. Oamenii se adună în jurul poetului și-i spun: mai cântă, adică: sufletul să-ți se martirizeze de noi dureri și buzele să-ți rămână tot elocvente; căci tipătul ne-ar neliniști prea mult în vreme ce muzica e savă. Și criticii înaintază și spun: perfect; iată cecece este dictat de regulile estetice. Bine înțeles, un critic seamănă, ca un frate, poetului, numai că-i lipsește durerea din inimă și muzica de pe buze. Și iată de ce mi-ar plăcea să păzesc porcii în mahalalele Copenhagă și să fiu înțeles de porci de cât să fiu poet și să fiu neînțeles de oameni.

DISCIPLINA ȘI CENZURA

Am spicuit până acum din primele articole ale „Voiajului la Moscova”, a cărui publicare se continuă în coloanele lui „Nouvelles littéraires”. Cetitorul s'a putut convinge de cât de obiectivă este relatarea lui Georges Duhamel și mai ales cu câtă creștinească înțelegere se apropie autorul lui Salavin, de suferințele popoarelor. A fost pentru noi o bucurie să ne întâlnim în aprecieri cu re-

dactorul revistelor de la „Mercure de France”, în ale cărui excerpte se găseseră și fragmentele alese de noi.

Continuăm să extragem din urmarea călătoriei, cu adaosul că aceste cuvinte așa de adevărate, așa de adânci, ni le putem aplica și nouă:

Voiu semnala pericolul cu care în Rusia ca și în multe alte țări cenzura amenința operele spiritului.

Nenumărați scriitori tineri, crescuți în semnul revoluționar, scapă de cenzura, supunându-se ordinelor superioare. Și s'a spus: „Veți fi realști!”, și sunt, pare-se, cu supunere, ce li s'a spus. Dar această obediență, oricât de benevolă ar fi, atrage cu sine o oărcare umbriră a simțului critic. Înțeleg prea bine că o disciplină hotărâtă poate să ajute acestui mare popor ca să iasă din dezorientarea lui morală. Însă, interesul pe care-l port celor spirituale mă va face totdeauna să judec intolerabilă și nesigură, o astfel de metodă.

Printre șefii actuali ai Uniunii Sovietice, sunt unii destul de inteligenți ca să nu prezintă că simțul critic, lung timp înăbușit, își rezervă cu siguranță revanșe strălucitoare. Jocul regulat al acțiunilor și reacțiunilor va conduce poporul rus să-și revendice, în viitor, toate libertățile morale. Ar fi mai înțelept și mai prudent să-i fie acordate din timp.

Ceeace mă izbește, în instrucție, este focul din cale afară de exagerat ce se dă, din copilarie, învățământului politic, spiritul însuși al acestui învățământ, intransigența lui dogmatică, aerile lui de catechism, formulele, neîntreruptele imprumuturi din texte ce afectează ținuta revelațiilor, într-un cuvânt, indiscreția lui. Înțeleg prea bine cecece se așteaptă de la un astfel de sistem și nu mă îndoiesc că n'ar aduce succese imediate; însă atmosfera aceasta de „patronaj” revoluționar mă indispuce. Și vorbesc doar în chiar interesul revoluției ruse, adică în nădejdea că ea poate să dureze și să-și consolideze cele mai bune din reformele sale și în felul acesta să cruțe poporului rus frământările unei noi sgușduri.

Celor ce mi-ar vorbi de virtuțile lucrurilor impuse le-ași obiecta cu miracolele rezistenței și cu spiritul de contradicție așa de puternic la cei tineri. Aproape toți luptătorii anti-religioși, pe care i-am întâlnit, au fost instruiți la mănăstiri. Apoi, chiar dacă învățământul revoluționar nu conduce pe școlarii ruși la reacțiuni brutale, ei riscă să cultive, în niște ființe plâpânde, simțul și nevoia de retorică, de palavrageală...

În rezumat, revoluția rusă își află în istorie, o atare justificare, că poate fără prea multă teamă, să lase frâul liber spiritului de cercetare, singurul gal al unei munci eficace și durabile.

Dar să lăsăm pe copii și să revenim la scriitorii. Cenzura îi ține încă.

Cu toate că am fost așteptat în Rusia, cu cea mai evidentă simpatie, a trebuit să supun cenzurii teme esențiale ale conferințelor mele. Trudă zadarnică pentru toată lumea, pentru că, după aceea, am vorbit despre atâtea altele și mi-am nesocotit programul.

Dacă tinerimea literară nu prea pare stăjenită de pedicele cenzurii nu stau la fel lucrurile cu oamenii în plină maturitate și cu bătrânii cari au cunoscut, totuși, alte lanțuri. Unii dintre dânsii sunt izbîți cu asprime. Câte odată aceștia nici nu pot publica nimic, un timp mai mult sau mai puțin lung. E o asprime deplorabilă și zadarnică. Poemele înterzise circulă pe sub galtoane și toți le știu pe de rost. Puțin câte puțin, răsul își reia drepturile, în mijlocul acestui popor spiritual și robust și guvernului nu-și rămâne decât să închidă ochii.

Imi amintesc să fi auzit anumite personaje de comedie ridiculizând, pe scenă, ticurile tero-riste: „Ce făceați înainte de 1917? Pentru ce nu te-au întemnițat?” Și sala întreagă chicotea.

Se apropie ziua când poporul întreg va avea curajul să rădă, de tot cecece este ridicul, și încă pe față. Un guvernământ energic și capabil nu trebuie să dea prilej de răs. Revoluția rusă este destul de riguroasă ca să renunțe la cele mai rele din greselile regimului pe care l-a răsturnat. Să suprimă, prin urmare, cenzura și spiritul, abia atunci, se va putea gândi la o colaborare liberă și leală.

ANTI- ȘI EVOLUȚIONISM

□ „Reverendul William A. Williams este un antievolutionist convins și infocat. El a consacrat un întreg volum în apărarea ideilor sale, sub titlul: *Evolution disproved* (la autor, 1202, Atlantic avennue, Camden, Newjersey, U. S. A.). Dintre argumentele autorului, voiui cita argumentul matematic. Populația lumii era socotită în 1922 la ceva mai mult ca 1.800.000.000 inși. Plecând dela cuplul inițial Adam și Eva, a trebuit, pentru a ajunge la 1 miliard 800 de milioane, la cifra 2 să se fi dublat matematicoeste cam de 31 de ori. Trebuiesc cam 170 de ani pentru ca o populație să se dubleze $170 \times 31 = 5270$, cecece corespunde cronologiei Hales care fixează potopul la anul 3150 (+1927=5077). După reverendul William trebuiesc, prin urmare, să acceptăm însăși litera Bibliei.

Firește am simplificat argumentația pentru a o face mai inteligibilă în puține cuvinte. Sunt cincizeci de capitole pe care nu le pot rezuma, dar care sunt cu adevărat curioase. Că potopul n'a făcut de cât 16384 de victime — iată un lucru cu totul nou, iar evaluarea grădinii Edenului la 12500 de hectare nu mai fusese făcută până acum. Opera reverendului William m'a interesat mai mult ca un roman”.

„În revista *Antiquity*, E. A. Hooton cercetează originile omului și declară că omul biped, ținându-se în sus, trebuie să existe de 800.000 de ani. D. Hooton nu împărtășește de fel ideile antievolutioniste ale reverendului Williams. Pentru el, noi descindem într'adevăr din maimuță, dintr'o mulțime de felurile maimuțe și nu dintr'un cuplu unic de maimuțe cari, într'o grădină zoologică naturală, ce s'ar fi numit Eden, ar fi mușcat din mărul ce le-a dat cunoștința și le-a și adus și nenorocirea. Natura a încercat fasonajul omenesc, pe un destul de mare număr de specimene maimuțești, și asta cam peste tot în lume”.

(René Puaux: Câteva cărți; *Le Temps*).

CARTI PRIMITE

BARBU LAZAREANU: *Umorul lui Hașdeu*, editura „Adevărul”, 1927,—80 lei.

ION STERIOPOL: *Parter japonez*, editura tipografiei Markus, Sighișoara, 1927.

□ Pentru toate cele neisălitate în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar”: d. Perpersicius.